

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
XXIII. ÉVFOLYAM 2012. 24. (614.) SZÁM — DECEMBER 25.

ára 2 lej

Egri András: Őrangyal

- SZÍNES FALINAPTÁR 2013
- Bogdán László Markó Béla versesköteteiről
- Sigmond István:
Egy ateista jótanácsa: higgyetek Istenben 7.
- Szőcs István:
Az angyal, aki a vizeket zavarta
- Láng Orsolya Jankovics Marcell *Az ember tragédiája* című rajzfilmjéről
- A NAGY KILOMETRIK

MOLNÁR VILMOS

Himnusz egy fenyővel – Karácsonyi történet –

Azt a fordulópontját taposta az esztendő, amikortól minden nap egy újabb csíkot hasít ki a sötétség uszályából.

Ilyenkor észrevétlen megmoccan valami az alvó fűvekben, fáknak. Az emberek pedig karácsonyra készülődnek.

Éjjel szél fúj, hó hullt, de reggelre elült, elállt. Most ág se rezzent, hó se roppant, csend volt, ünnepélyes csend.

A hegyoldal horpadásában fenyők álltak félkör alakban, fehér palástot öltve, megilletődött néma gyülekezetként.

A fák karéjának közepén, kissé külön a többitől, két fenyő nőtt szorosan egymás mellett, egy nagy meg egy kicsi.

Látni lehetett, erősen összetartoznak ők ketten, a kicsi valamikor a nagy elhullatott tobozából hajtott ki a fényre.

Még csak ember magasságú volt a kis fenyő, de sudár alakja, arányos ágai, hosszú tűlevelei fenségesé tették.

Félreeső hely volt ez a hegykebel, látványosnak sem mondható, az utak is elkerülték. De nagy békesség lakott benne.

A hegy és a fenyők karéja óvta a vad szelektől a két fenyőt, s ez volt a fontos. Meghitt zug, akárha istálló és jászol.

És enyhe szellő kerekedett, és olyan lágyan hajladozott együtt a két fenyő, ahogyan anya ringatja a bölcsőt.

És az alvó kis fenyőben úgy gyarapodott az élet, mint tavasz közeledtével a remény. És a kis fa maga volt az ígért.

És tömjénnél meg mirhánál bódítóbb havasi illatok érződtek a levegőben, és aranynál fényesebben ragyogott a friss hó.

És ekkorra már kitisztult az ég is, és olyan különös mélykék színű volt, mint amit a festők Mária-kéknek neveznek.

És a hegyoldalon a fenyők tűlevelein sok ezernyi fényszóróként szikráztak fel a hókristályok a kelő nap fényében.

És a hókristályok a fák karéjának közepén álló, embermagasságú kis fenyő tűlevelein sziporkáztak a legszebben.

És távoli vackaiból útra keltek az erdő vadjai, hogy felkeressék a kis fenyőt, és szelíd szemekkel imádják őt.

Ekkor hó roppant, ág reccsent, és a fák közül kilépett egy ember. Megtörülte izzadt homlokát, majd tekintete megállapodott a kis fenyőn. Kicsit még toporgott, lopva körülkémelt, aztán kabátja alá nyúlt és megmarkolta az élesre köszörült balta nyelét.

MARKÓ BÉLA

Poétika

egy papírlapon
apró fekete magvak
talán haiku

Nyelvtan

a haza mindig
ott van ahol nem vagyok
kérdése: hova?

Valóság

őszi kikerics
tele a mező apró
hazugságokkal

Turkáló

holtig viseljük
Isten levetett arcát
neki már más van

Átmenet

már a diófa
elsárgult de a többi
még zöldell gyáván

Ősz a verandán

üres pohárban
nagy darazsak zörögnek
száraz bogáncsok

Támaszték

napfény zuhog rá
de még a roskadó fát
tartja az árnyék

Értelmezés

borzas verebet
fúj a szél ide-oda
aztán elejti

Őszi fény

óvatosabban
kel fel már a nap reggel
felhők mögött jön

A testről

kihagy a szívem
ül egy tücsök a hamis
tücsökzenében

Álom

holdfényes kertben
denevérek suhannak
reggel milyen lesz?

Kiáltás

éjjel a hangod
különvállik a testtől
vágott virágok

Példázat

a szél a lombot
szétszórja s elkeveri
Bábel leomlik

Lehetőség

most sem a hulló
levélben volt a titok
kezdjük előlről

Beszéd

hullámok jönnek
valamit mond a tenger
vajon mi történt?

Az emlékezésről

levetett blúzd
réges-régen kihűlt már
bokrok közt hófolt

Világnézet

a szilvában
sündisznó körül puha
kutyaugatás

Nappal

néhány bársonyos
foszlány az éjszakából
varjak az égen

Időtlenség

sziklák közt felhő
hallgatag látogató
egy múzeumban

Mérleg

mind nagyobb a hegy
s mind rémítőbb a mélység
amit kiástam

Hóesés

puha kezükkel
világtalan angyalok
megtapogatnak

KARÁCSONYI ZSOLT

A pajzs

A Krím, ma elvesz mindent, és vissza se adja,
önmagát veszi és veszejti el, hagyja, hogy a hullámok
egyre nagyobb részeket, sok apró félszigetet
tépjenek ki a testből, pedig jól tudja,
ezek nem térnek vissza már soha többé.
Távoli homokpadokról integetnek, aztán
hajók horgonyaihoz tapadva utaznak tovább
és a Krím, ez a hajdani, csodálatos egység,
egy napon már az északi tenger jegébe fagyva látja,
hogy távolodik, egyre távolodik valami önmagából,
és ha nem vigyáz, olyan részek is akadhatnak, igen,
egy-egy lassúbb meteorithoz csapódnak majd,
és nincs az a napszél, az a kvantummechanikai trükk,
ami őket valaha is visszahozhatná még.

A Krím, ha néha ennek tudatára ébred,
megint felölti a tragikus maszkot, ami manapság
egyre inkább egy műanyagból és acélból összeeszkábált
pajzsra emlékeztet, egy olyan pajzsra, amely egy szép napon
betakarja a Krímet, ha alszik, s ha ébren van,
legvégül akkor is.

PAPP ATTILA ZSOLT

Az ötödik égtáj

Nem lenni ebben a kedvetlen,
borongós koradélutánban,
és nem lenni sehhol másutt,
ahol most ez a délután van;
pontosan ott lenni, ahol vagy éppen,
s mi lehetne talán egy kicsit
Prága vagy Krakkó, az Adria
vagy a délfrancia partok...
A többit majd magammal megbeszélem.

Ez az idő, a szeles, borongós
semmiévszak egyszerűen
nem alkalmas a létezésre;
fázunk, belülről fúj át a szél.
Ha összebújunk s így maradunk,
vacogva, mozdulatlan –
meglásd, a kutya sem vesz észre.

Ez az egyetlen esélyünk:
ez az el nem süllyedt,
még felfedezetlen
távoli kontinens,
ahol nem lenni érdemes,
s ami olyan is lehetne, mint...
– de hiszen te is jól tudod.
Itt, ezen az ismeretlen égtájon
kihúzni fogvacogva az összes
átkozott semmiévszakot;
türelemjáték, persze, kívánni,
hogy elszállnak röpke századévek.

Rám nézel, tudom, hogy te is látod
a létező világot, ahogy összedől
– „mint mikor egy könyv becsukódik” –
az igazi Prága, Krakkó, leomlanak
az adriai vagy a délfrancia partok...
A robajt csak mi halljuk,
nagyon messziről.

Eötvös József 1813 – 1871

JANUÁR

1 KEDD	Újév
2 SZERDA	Ábel, Ákos
3 CSÜTÖRTÖK	Benjámin
4 PÉNTEK	Angéla
5 SZOMBAT	Árpád, Simeon
6 VASÁRNAP	Boldizsár, Gáspár, Menyhért
7 HÉTFŐ	Attila, Artúr, Etele
8 KEDD	Szörény
9 SZERDA	Marcell
10 CSÜTÖRTÖK	Melánia, Vilmos
11 PÉNTEK	Baltazár, Ágota
12 SZOMBAT	Ernő
13 VASÁRNAP	Veronika, Veronka
14 HÉTFŐ	Bódog, Edömér
15 KEDD	Aurél, Loránd, Vitus
16 SZERDA	Gusztáv
17 CSÜTÖRTÖK	Antal, Antónia
18 PÉNTEK	Piroska
19 SZOMBAT	Sára
20 VASÁRNAP	Fabián, Sebestyén
21 HÉTFŐ	Ágnes
22 KEDD	Alfonz, Vince
23 SZERDA	Zelma
24 CSÜTÖRTÖK	Erik, Timót
25 PÉNTEK	Saul, Pál
26 SZOMBAT	Paula, Vanda
27 VASÁRNAP	Angelika, Zsolt
28 HÉTFŐ	Károly, Manassé
29 KEDD	Adél, Emőke, Eta
30 SZERDA	Gellért, Gerda
31 CSÜTÖRTÖK	Marcella

FEBRUÁR

1 PÉNTEK	Efraim, Ignác
2 SZOMBAT	Apor, Karolin
3 VASÁRNAP	Balázs, Nimród
4 HÉTFŐ	Andrea, Cseng
5 KEDD	Ágota, Richárd
6 SZERDA	Dóra, Dorotty
7 CSÜTÖRTÖK	Rómeó, Tódor
8 PÉNTEK	Aranka
9 SZOMBAT	Abigél, Apolló
10 VASÁRNAP	Elvira
11 HÉTFŐ	Adolf, Dezső
12 KEDD	Lídia, Lilla, Li
13 SZERDA	Ella, Fruzsina, Li
14 CSÜTÖRTÖK	Bálint
15 PÉNTEK	Georgina, Kol
16 SZOMBAT	Julianna, Sam
17 VASÁRNAP	Álmos
18 HÉTFŐ	Bernadett, Kon
19 KEDD	Ozsvát, Zsuzsa
20 SZERDA	Aladár, Zelind
21 CSÜTÖRTÖK	Eleonóra
22 PÉNTEK	Gerzson
23 SZOMBAT	Szemere
24 VASÁRNAP	Mátyás
25 HÉTFŐ	Géza
26 KEDD	Edina
27 SZERDA	Ákos
28 CSÜTÖRTÖK	Elemér

HELI

JÚLIUS

1 VASÁRNAP	Annamária, Renáta
2 HÉTFŐ	Ottó
3 KEDD	Kornél, Soma
4 SZERDA	Berta
5 CSÜTÖRTÖK	Emese, Sarolta
6 PÉNTEK	Ézsaiás, Melitta
7 SZOMBAT	Donát
8 VASÁRNAP	Ellák, Teréz
9 HÉTFŐ	Ruth, Vera
10 KEDD	Amália, Melina
11 SZERDA	Lilla, Nóra
12 CSÜTÖRTÖK	Izabella
13 PÉNTEK	Jenő
14 SZOMBAT	Őrs, Ulrik
15 VASÁRNAP	Henrik, Örkény
16 HÉTFŐ	Ruth, Enikő
17 KEDD	Elek
18 SZERDA	Cecília, Frigyes
19 CSÜTÖRTÖK	Alfréd, Emilia
20 PÉNTEK	Éliás, Illés
21 SZOMBAT	Dániel, Helén, Léna
22 VASÁRNAP	Mária-Magdolna
23 HÉTFŐ	Lenke
24 KEDD	Kinga, Krisztina
25 SZERDA	Jákob
26 CSÜTÖRTÖK	Anna, Panna
27 PÉNTEK	Györk, Olga
28 SZOMBAT	Ata, Ince, Szabolcs
29 VASÁRNAP	Bea, Márta
30 HÉTFŐ	Judit, Jutta
31 KEDD	Heléna, Oszkár

AUGUSZTUS

1 SZERDA	Boglárka, Péter
2 CSÜTÖRTÖK	Lehel
3 PÉNTEK	Hermína
4 SZOMBAT	Domokos
5 VASÁRNAP	Krisztina, Zita
6 HÉTFŐ	Berta, Bettina
7 KEDD	Arabella, Ibolya
8 SZERDA	Gusztáv, László
9 CSÜTÖRTÖK	Emőd
10 PÉNTEK	Lóránt, Lőrinc
11 SZOMBAT	Tibor, Zsuzsa
12 VASÁRNAP	Klára
13 HÉTFŐ	Csongor
14 KEDD	Mikeás, Özséb
15 SZERDA	Mária
16 CSÜTÖRTÖK	Ábrahám, Rókus
17 PÉNTEK	Anasztáz
18 SZOMBAT	Ilona
19 VASÁRNAP	Huba
20 HÉTFŐ	István
21 KEDD	Hajna, Zsanett
22 SZERDA	Menyhért, Mirjam
23 CSÜTÖRTÖK	Farkas, Szidónia
24 PÉNTEK	Bertalan, Jonatán
25 SZOMBAT	Lajos
26 VASÁRNAP	Endre, Rita
27 HÉTFŐ	Kincső
28 KEDD	Ágoston, Mózes
29 SZERDA	Ernesztina, János
30 CSÜTÖRTÖK	Róza, Rózsa
31 PÉNTEK	Bella, Erika

SZEPTEMBER

1 SZOMBAT	Egon, Egyed
2 VASÁRNAP	Rebeka, Teodóra
3 HÉTFŐ	Hilda, Szende
4 KEDD	Rozália
5 SZERDA	Lőrinc, Viktor
6 CSÜTÖRTÖK	Zakariás, Ida
7 PÉNTEK	Ivor, Regina
8 SZOMBAT	Adrienn, Mária
9 VASÁRNAP	Ádám
10 HÉTFŐ	Hunor, Nikolett
11 KEDD	Jácint
12 SZERDA	Ibolya, Mária
13 CSÜTÖRTÖK	Ludovika
14 PÉNTEK	Szeréna
15 SZOMBAT	Enikő, Roland
16 VASÁRNAP	Edit
17 HÉTFŐ	Ludmilla
18 KEDD	Diána, Titusz
19 SZERDA	Vilma
20 CSÜTÖRTÖK	Frida
21 PÉNTEK	Ilka, Máté
22 SZOMBAT	Mór, Móric
23 VASÁRNAP	Tekla
24 HÉTFŐ	Gellért
25 KEDD	Adorján, Kende
26 SZERDA	Jusztina
27 CSÜTÖRTÖK	Albert, Damján
28 PÉNTEK	Vencel
29 SZOMBAT	Mihály
30 VASÁRNAP	Jeromos

OKTÓBER

1 HÉTFŐ	Malvin
2 KEDD	Petra
3 SZERDA	Helga, Jozsef
4 CSÜTÖRTÖK	Ferenc
5 PÉNTEK	Attila
6 SZOMBAT	Brúnó, René
7 VASÁRNAP	Amália
8 HÉTFŐ	Etelka, Gitta
9 KEDD	Dénes
10 SZERDA	Gedeon, Ben
11 CSÜTÖRTÖK	Brigitta, Gyö
12 PÉNTEK	Miksa
13 SZOMBAT	Kálmán, Edg
14 VASÁRNAP	Beatrix, Livi
15 HÉTFŐ	Terézia
16 KEDD	Aurélia, Gál
17 SZERDA	Hedvig, Szila
18 CSÜTÖRTÖK	Lukács
19 PÉNTEK	Ferdinánd, N
20 SZOMBAT	Cintia, Irén
21 VASÁRNAP	Orsolya, Zsel
22 HÉTFŐ	Előd, Tilda
23 KEDD	Gyöngyvér
24 SZERDA	Ruben, Salan
25 CSÜTÖRTÖK	Blanka
26 PÉNTEK	Demeter
27 SZOMBAT	Szabina
28 VASÁRNAP	Taddeus, Sim
29 HÉTFŐ	Melinda, Szila
30 KEDD	Kolos
31 SZERDA	Farkas, Zenób

BOGDÁN LÁSZLÓ

A kert, a kísértő éden, az évszakok körforgásában

Markó Béla szonettjei és haikui

(Minden megvan?) Markó Béla gyönyörű gyermekverskötetei után, a 2010-es Ünnepi Könyvhétre, egy új szonettet tartalmazó könyvvel jelentkezett (*Tulajdonképpen minden*. Bookart, Csíkszereda Borító: Szulyovszky Sarolta). Újrakezdés, de túlzás nélkül állíthatóan költői „újászületése” azért is érdekes, mert gyűjteményes kötetének (*Szétszedett világ*. Mentor, Marosvásárhely, 2000.) tanúsága szerint, ahogy aktívan politizálni kezdett, befejezte a versírást, úgy tartva, hogy a politika és a költészet nem fér meg együtt. (Noha ezt így, ilyen brutális nyíltsággal soha, egyetlen vallomásaiban, interjújában sem fogalmazta meg.) Mindenesetre 1991 nyarán írta utolsó verseit, 1995-ben még egy érdekes verssel jelentkezett ugyan (*Interetnikus párbeszéd*), de aztán tizenhárom évig, a *Túlélő képek* második kiadásának szerkesztéséig, nem írt verset, az először 1989-ben megjelenő vallomásokat, verseket tartalmazó antológia új kiadása viszont jó alkalmat teremtett az újrakezdéshez, megírta nagy önvallomásszerű versét (*De ki élte túl?*), aztán rendszeresen írt gyermekversei után, váratlanul, 2009. július 3-án elkezdte összefüggő szonettgyűjteményének írását és az ihlet, az erő, a bátorság és a kedv egészen 2010. február 6-ig kitartott. (S túlzás nélkül tovább is, hiszen jött a reprezentatív folytatás, s azóta kész lehet már a harmadik kötet is.) Markó dátumozza verseit, pontosan jelzi, mikor is született a vers, látható, hogy hogyan is épültek fel, s hogyan kapaszkodnak, kapcsolódnak egymáshoz, mint két egymás felé kinyújtott kéz ujjai, s hogyan keltik a megélt világ teljességét, hogyan csendülnek meg a visszajáró motívumok, az évszakok szorításában viruló vagy pusztuló kert látványa, amely kertben az egymást folytató vagy éppen teljesebbé varázsló, néha terrorizáló szonettek aktorjai, a versíró, felesége, Anna és kislánya, Balázs – megélhetik az idő teljességét. Persze Markó újabb versei kapcsán nem lehet nem feltenni a kikerülhetetlen kérdést, amelyet Szentkuthy Miklós vívódó Dürerje fogalmaz meg a *Saturnus fiában*, a tegnapi virágcsokrok elmúlásán töprengve, s mely érzéseket a költő is átélhette kertjében, évről évre. „Örökkévalóság, mulandóság: melyik az igazi. Vagy mind a kettő csak értelmetlen oktondiság, úgynevezett fogalmak, melyek mögül monotonon köhög a semmi?” Annak viszont, aki mint Markó is, rohanásai közben egy kertben pihen meg, nyilván nem mindegy, de a semmi köhögését, túlozzunk: röhögését, néha kihallani a sor- és sorsközökből. Lehet védekezni ellene, nem pillantani oda, egyszerűen nem venni észre, a formában keresni a menedéket, az álcázó maszkokat. (A szonett mint álca...) Igen, a kertre vetülnek rá mediterrán, görög utazások képei is, és egy időn túl megjelenik

Jézus imaginárius alakja is mint viszonyítási pont, jelenléte számúzi a semmit, mintegy értelmet adva a dolgoknak, például a döbbenetes *Újabb testamentum* című versben: „...egymáshoz fagnak már a rétegek, / nagy, áttetsző borostyánkővé dermed / az ég, a föld, egymás mellett hevernek / felhők, faágak, s együtt fénylenek / kristály tücskök és zengő csillagok, / együtt parázzlik s egyformán ragyog / a hatalmas Tejút s a hangyaboly, / hasonlít mind, és mind csak változat, / még Jézus is csupán egy másolat, / s az eredeti nincsen már sehol.” Egy nyilván terjedelmesebb elemzésben nem lehetne megkerülni azt sem, hogy mit és miben is változott Markó költészete a hallgatás éveitől, és lírikusi felfutásának nyolcvanas évektől, kitüntetett versformája, a szonett hogyan alakult át s lett, ha lehet, még meggyőzőbbé. Markó már akkor kísérletezett egy közvetlenebb, bensőségebb, mondhatnók kopárabb, mindent lecsupaszító, helyi értékére leszállító hanggal, de ez a közvetlenség most, ezekben a hét hónap alatt varázslatosan egymást követő szonettekben valósult meg igazán, a maga megejtő, elbűvölő teljességében. Nem,

Egri András: Az élet vize

itt nincsen szó politikáról, a versek írója és felesége, kislánya egy kertben élnek, mely mintha ki lenne szakadva a világból, s amelyben, mint egy varázsgömbben, megvan minden és összeér... Ebben a kertben élnek át a mindennapi örömeket és bánatokat. Itt ejtik foglyul képzeletüket és emlékeiket a látomások, a természet ismételt, egymásra csúszó csodái és tragédiái. Hiszen végtelenül nehéz felfogni és megérteni, hogy mit is akar az Isten a kerttel és velünk? A smaragdúba robbanó tavaszi csodák után jön el a kert nyári elsodró teljessége, majd az októberi novemberi rombolás és a téli pusztulás, hogy varázslatosan induljon be újra minden. Nézzük például a könyv egyik nagy versét, a *Puzzle-t*. „A fák között kint: ide-oda lengő, / hatalmas, tépett Veronika kendő, / s a pelyheket helyesen összerakva / kirajzolódik Jézus kintzolt arca, / s már

átfénylik a nap a havazáson, / és sistereg a hó a friss parázson, / egymást pusztítva, és egymást keresve, / hamupihéje és megfagyott pelyhe / ugyanannak az életnek s halálnak, / újból meg újból egymásra találunk / a nézők lent és Jézus a kereszten, / a test a kendőn s a kendő a testen, / kirakós játék, s talán összeállna, / ha lenne, aki mindezt végigjátssza.”

(„És hátha van...”) Markó Béla új szonettkönyvének (*Visszabontás*. Jelenkor, Pécs, 2011. Borító Sebastian Stachowski) egyik szép verse, némi aggodalommal ugyan, de felteszi a nagy és kikerülhetetlen kérdést, amely már az előző szonettkötet verssorai mögött ott ágaskodott ugrásra készen, és ott gomolyog az új kötet szó- és sorközeiben is. „Mert semmi más, tágas pilótafülke / a nyári ég, amíg lent zakatol / és meg-megáll a kert, de valahol / a sűrű éjszakában elmerülve / figyel talán, s ha kell, egy üstökös / kigyújt, vagy egy-egy csillagot kikapcsol, / s a folyton vibráló sok kuszra rajzból / megfejt, hogy a műszerdal mögött / mi van, s mondjuk, mit is jelent a Göncöl, / miért világít néha a Tejút, / mert nyilván tudja, mivel mire jut, / és mindent ért ebből a fényözönből / az Isten, s hátha mégis van velünk / valami terve, hogy hova megyünk.” A vers – teljes egészében idéztük, hogy világos legyen, mire irányul az értelmezés, mit és miről is beszélünk – valahol a kötet közepén jóval túl található, s a végre sejtetett kérdés hálóként vetül rá a könyv darabjaira. Markó másik kötete is nagyjából egy évet fogott át, a reprezentatív folytatás 108 dátumozott szonettje is egy újabb esztendő eseményeit eleveníti fel, 2010 február 15-től, december 12-ig. Zárójelben jegyezzük meg, hogy a költő ugyan kiadott haikukötetet is (erről később), közölt már folyóiratban szabad verseket is, sőt, játékosan rímelt, gyermekkorát, az ötvenes évek hideglelős világát és vidékét naiv-bűbájosan idéző versei is előbb-utóbb köteté állnak össze, de a szonettek is természetesen folytatódnak tovább, mintegy rá is játszva, erősítve is a napló jelleget. Már az előző kötet kapcsán leírhattuk, hogy nem, itt nincsen szó politikáról, a költő és a szonettek állandó szereplői: felesége, Anna és kislánya, Balázs egy kertben élnek, amely mintha ki lenne szakadva a világból, s amelyben, mint egy varázsgömbben megvan minden és összeér, hogy felszikkázassanak a felismerések. Igen, egy kert és az évszakok alkotják a második könyv szerkezetét is, a kert, az évszakok színváltozásaiban élhetik át a szonettek hősei a létezés fel-felszikkázó csodáit, abban a hitben, hogy hátha mégis van valami terve velünk az Istennek, hiába köhög (vagy röhög?) hideglelősen a háttérben a semmi. A téli pusztulás után jönnek a tavaszi zöld robbanások, a nyári tűnemények, az őszi rombolás és a hóban elme-

>>>>> folytatás a 6. oldalon

>>>> folytatás az 5. oldalról

rülő kert újabb, téli hibernálása. Ezekre az élményekre vetülnek rá a Fekete-tengeri és Égei-tengeri, mediterrán utazások, nyaralások felejthetetlen képei, és újdonságként feltűnnek olyan szonettek is, amelyeket a világ nagy múzeumaiban közelről „megnézett” festmények inspirálnak... Mindez azonban, s ez a tudatos kötet szerkesztés bravúrja is, nem tördele szét az egészet, megmarad az egymást folytató, a hihetetlenül közvetlen hangot kitartó szonettek bensőséges naplójellege, sőt a naplóregény jellege is, amelyre önironikusan az utolsó szonettben céloz is a költő: „Nem látok szinte semmit a sötétben, / de érzem, hogy a lábam hóba süpped, / ahogy megyek, hálóként megfeszülnek / a hulló pelyhek, mindig összetépem, / s mögöttem mindig ott ragyognak épen, / mint mikor olvasáskor a betűknek / egyszerre értelmük lesz, majd kihűlnek, / egybecsukódnak és megint nem értem, / mint annyiszor, hogy ismét szóról szóra / szorgalmas és figyelmes olvasója / vagyok tücsöknek, felhőnek, verébnek, / és meg is fejttem őket újra s újra, / de könyvem Istent hóval befűjja, / s nem változik a vége a regénynek.” Ez a vers egyszerre összegezés és búcsú. Minden megvan és minden megy tovább, mert csak velünk lehet vége a regénynek. De nem a helyszínnek is, a kertnek, amelyben folytatódna tovább a természet monoton csodái, egészen a kert fennmaradásáig. Ha odanézel, sikerül a valóság, legalábbis amíg odanézel, amíg odanézhetsz, amíg figyelheted, megcsodálhatod, regisztrálhatod a változás mindig más, újabb és újabb alakzatait. De e felismerés, hogy velünk, regényünkkel nem ér véget minden, csak mi érünk véget, s nem a világ is (itt a kert!), ad az egésznek valami sejtelmes, mélabús lebegést, meghatározza a leporellszerűen egymásba nyíló szonettek atmoszféráját.

(Tavasztól télig) A haiku 17 szótagból álló, három sorba (5 – 7 – 5) tördelt klasszikus japán versforma. A magyar irodalomban Kosztolányi Dezső fordította le, elsőik között, a klasszikus japán haiku mestereinek remekműveit, s azóta többé-kevésbé a magyar költészetben is divatba jött ez a zárt, törékeny, de elbűvölő versforma, sőt, leírhatjuk, hogy az erdélyi költészetben is kezd meghonosodni, Kovács András Ferenc, Jánk Károly, Fazakas Attila is adtak ki az elmúlt években kizárólag haikukból álló gyűjteményeket, Kányádi Sándor is írt körömvérseket, s nem véletlen, hogy a szonettjeivel és gyermekverseivel az irodalomba, hosszú hallgatás után visszatérő Markó Béla kötete, az *Út a hegyek között* (Bookart, Csíkszereda, 2011. Illusztrálta Láng Orsolya.) 99 haikut tartalmaz. „Belefér-e a haikuba a világ? – teszi fel a kérdést egy vallomásában Markó Béla. – Nyilván nem. De befér a világ lehetősége. Tervrajza. Iránya. Lelke. Mindegy, hogy fogalmazunk. Elég nagy képzelőerő kell elfogadni, hogy a dióban ott van a diófa, és nem az alma- vagy körtefa, a szilvában pedig ott van a szilvafa, és nem a cseresznye- vagy meggyfa. De ahhoz, hogy

egyáltalán képzelődni legyünk hajlandók, önmagában is szépnek kell lennie a diónak vagy a szilvamagnak. Tessék megnézni: szépek is! Hát valami ilyesmit gondolok én most hirtelenjében a haikuról.” Bookart-katalógus, 2010. Ősz.)... A kötet szerkezete, méltóan a haiku szelleméhez, a négy évszak körforgásában alakul, a 99 haikut a narrátor négy ciklusba rendezi: a *Kívánság* – tavaszi versek sorozata, a második *Együtt* darabjai a forró, szikrázó nyárt idézik, a *Készenlét* versei az őszi irányulnak, az elmúlás mélabús szomorúságát közvetítik, míg a búcsúzó,

Egri András: Pillantás a lélekbe

a *Megváltás* a tél szédületét idézi. Vonzón és felejthetetlenül. A szonett, Markó kedves versformája is zárt szerkezet, de mégiscsak 14 sor, amelybe sok minden belefér, míg a haiku csupán három töredezt sor. És mégis, talán a költőnek, régi versköteit is figyelembe véve, legszemélyesebb hangú könyve. Közvetíteni tudja a tavasz ébredését, a zöld gyönyörű robbanásait, a megújulás, az újjászületés örök üzeneteit. Nézzük például az *Újjászületést*: „még alig csordul / este a zöld a fákból / s reggel eláraszt”, vagy a *Találkozást*: „két aranyeső / ágai összeérnek / tudják-e ők is?” De a tavasz, a reménykedés éva-da hamar ellobban s itt a nyár. „tele van a kert / ha belépek tücsök- / zene kicsordul” (*Együtt*). S hogyan teszi mindezt személyessé a költő? Varázslatosan. „hangyaként járok / a fehér porcelánon / mégis szeretlek” (*Remény*). Vagy: „hökkenve járkál / a nyelv egy másik szájban / hány otthonunk van?” (*Erotika*). Az őszi versekben, az elmúlás szédületében is folytatódik a vallomások bűbájos sorozata: „tű sarokkal állsz / roncsolt szilva levélén / Krisztus tenyerén” (*Nézlek*). Vagy „két forró szeder / szájadhoz ér s elugrik / aztán lesüllyedsz” (*Áhítat*). A tél verseiben kimerednek a képek: „hó-abrosz ott fent / reggeli maradék-e / vagy már vacsora?” (*Út a hegyek között*), de a személyesség velünk marad „ahogy egymásba / illeszkedik a két test / újra csak egy van” (*Magány*). És a kötet utolsó verse mintegy összefoglalja az egészet és fölmutatja: „árnyék vetül rám / világosság van mégis / tudom te állsz ott” (*Szédület*). Markó e kecses gyűjteményével – s kiemelnénk Láng Orsolya derűs rajzait – eljutott az út végére, a hallgatás szakadéka elé, de a

verseknek nincs, nem lehet vége. A játszma és a szonettek folytatódna...

(Szűkülő körök) És a haikuk is. Először Részegh Botond ihletett illusztrációival, egy 2012-re szóló Haikunaptárban, majd ugyancsak az ő rajzaival egy kecses kötetben (*Boldog Sziszüphosz*. Bookart, 2012.). Ebből a naptárból, talval, Vásárhelyről hazafelé utazva, a vonaton, először az *Októbert* olvastam el (félreértések elkerülése végett a kötetben *Visszajátszás* címen szerepel, az őszi ciklus a *Lassítás* végén, mivel az évszakokra alapozó áttekinthető, nyitott, de mégis zárt (az ellobbanó évszakokba bezáró) szerkezet marad: „sír a szél mintha / sündisznót simogatna / egy öreg fakír”. A haiku törékeny műfaj, épp ezért képei erősek, mehökkentőek, pontosak kell legyenek és azok is, itt minden magyarázat, felesleges locsogás lenne, fogadjuk el, egy októberi napon úgy sírt a szél, mintha sündisznót simogatott volna. S ez a bizarr, de halálpontos kép, mintha involválna egy másik felejthetetlen darab lemondó, megkeseredett, de a helyzet-tel végeredményben reálisan számoló bánatát. A címe sem véletlen: *Magyarázata* a címe, s hogy minek a „magyarázata”, az teljesen világos: „hiszen nem élni / csupán túlélni / adott esélyt az Isten”. A természet kísértésekbe elragadó színváltozásai, s most hagyjuk az unalomig ismételt örökkévalóságot, a ronggyá csépelt mulandóságot, tükröt tartanak elénk, a haiku tükör, a megvillanó részletekre és egymás elképedt arcába meredhetünk, hiszen „ritka szövésű / fekete vászon az ég / mögötte fény van”. S igen, ez a fény átlósan, srégen, ferdén világítja át a tizenhétszötágos csodákat, s van, amikor konkrétta, láthatóvá, tapinthatóvá is válik, ahogyan a megérkezésben: „ajtó alatt fény / tudom hogy rád találtam / becsipett szoknya”. A képek pontosak, sűrítettek, az állandóan meghaló, újjászülető természet látványa valósággal kísérti a létértelmezést – haikuban! –, s bármennyire is visszahúzódik a dolgok arcát pontosan rajzolni, közvetíteni, filmezni akaró szenvedély, néha, mint a *Halál* című furcsa darabban, megadja magát. Mert mi is a „halál”? „mint amikor a / következő falatról / mégis lemondasz”... Ennél többet lehet-e mondani? S érdemes-e magyarázni? Ezeket a haikukat nem érdemes. Vannak. Többszerűek, elfoglalják a helyüket. A szkepszis pedig felszívódik a látvány egymást sokszorozó szépségében. Mint például a kötetzáró kérdésben: „hőfolt fehérlik / üres gólyafészekben / vagy már tavasz van?” Markó szonettjei, haikui után a hallgatást megtörő, első, sodró szabad versre gondolunk, amint a címbe kiugratott kérdést magyarázza. Az egész bizarr, döbbenetes vízióból nő ki, miszerint a narrátor, a versíró 1989. december 21-én meghal, golyó találja. „Nézem túlélő képeimet, / bezzeg nekik megadatott látni, amit én nem láthatok. / Nem volt fűtés, nem volt benzin, / nem volt villany, nem volt hús, / nem volt vaj, nem volt kávé, / de voltak besűgők / és volt remény.” Ma minden van, „de van-e remény?” Ki élte túl?!

ZILAHY LAJOS

Magyar írógép

Megtaláltam. A sutba dobva.
Szalagja rongy, repedt a dobja.
A kallantyúkon hálót font a pók.
Ránézni is rossz, csupa rozsdafolt.
Ütögetem a zörgő billentyűket

Úristen, mennyi ékezet!
Angolban ilyen sohse létezett.
Próbálgatom az ő-ket, ű-ket
Ezeket a szőrös betűket:
Születtem, gyűrű ... örökzöld a föld
Kitört a ... tömlő ... hóhér ... ködmön ... pörkölt...

De nem zavar már a sok ékezet.
A vén írógép hárfa lett
Ahogy Petőfi két sorához érkezett:
„Oh, lassan szállj és hosszán énekelj
Haldokló hatyúm, szép emlékezet!”

Kopog a gép. A ronda ócskavas
Magától írja már az avas és havas
„Piros csizmám nyomát, zöld erdő harmatját...”
„Hullatja levelét az idők vén fája...”
„Különös, különös nyár éjszaka volt,
Az égben egy dühödő angyal dobolt...”
„En úgy szeretlek, mint anyját a gyermek,
Mint mélyüket a hallgatag vermek...”
„Az ám
Hazám!”
Isa pur és chomu vogmuc.

Tolonganak a kajla, tört kallantyúk,
Az ujjaimmal kell szétszednem őket.
Szétbontanom a foszlott szemfedőket –
Valaha én is magyar író voltam
S bár a Rodostókban sem egészen holtan,
Engem is, mint téged Laci, Gyurka, Pista,
Meggyászolt már minket a fekete lista!

Mit akar tőlem ez a masina?
Azt akarja, hogy belém lelket öntsön?
Hány éve már, hogy nem írtam rajta?
Magyar barátom adta kölcsön
Rövid használatra
Egy délelőtt
Tizenkét évvel ezelőtt.

Elvégre magyar úr vagyok.
Temessétek majd mellém, ha meghalok
Ezt a rozoga, öreg gépet,
Ezeket a borzas betűket

Mint mindmegannyi avar kössöntyűmet,
Szárnyas kopjámát, színarany kupámát,
Leszúrt paripámát.

SIGMOND ISTVÁN

Egy ateista tanácsa: higgyetek Istenben 7.

Hullaszállítók

– Ide figyelj, fiam! – mondta a kopasz – Te most kerültél a szakmába, nem tudhatod, milyen kényes helyzetek adódhatnak. Igen nagy türelemre, együttérzésre van szükség, nem lehet azzal berontani, hogy jöttünk a halottért, kérem szépen, mi vagyunk a hullaszállítók. Az idők folyamán olyannal is találkoztam, aki megtámadott egy konyhakéssel, vagy rikácsolva kiutasított a házból, vagy elájult, vagy föbe akarta lőni magát. Ugyhogy kíméletesen, nagyon kíméletesen kell mindenkivel eljárni. Érted, fiam?

– Igenis – mondta a kölyök –, én igen mély lelki életet élek, naponta többször is imádkozom, húsz éves vagyok csupán, de Isten jó volt hozzám, azt hiszem, több lelket adott, papnak kellett volna menjek, úgy érzem.

Becsöngettek. Nyílt az ajtó, egy olyan harminc év körüli asszony feje jelent meg a résnyire nyitott ajtóban.

– Hozták a pizzát? – kérdezte.

– Nem, kérem tisztelettel, mi egészen más ügyben zavarunk – válaszolt a kopasz.

– A postás volt, a szemetesek elvitték a szemetet, a gyógyszeremet elhozták a sarki gyógyszerertárból, a főnöknő barátnőm, tudják, leolvasták a villanyórát, kifizettem a rezsit, a gázművektől várok valakit, maguk azok?

– Nem, kérem szépen – válaszolt a kopasz –, nem mi vagyunk a gázosok.

– És akkor?

– Azt a parancsot kaptuk, hogy jöjjünk ide.

– Nincs semmi baj – mondta az asszony –, nagyon szeretem a látogatásokat, jöjjenek beljebb. Mit isznak?

– Mi van? – kérdezte a kölyök.

– Minden van. Bor, sör, pálinka, konyak, vodka, pezsgő, likőrök. Boldogult uram igen nagyon szerette a piát, már-már alkoholista volt, azt hiszem, ezért is ment el olyan fiatalon. Aztán érzékeny lelkületű volt, én csak apácáknál láttam ilyet, esküszöm.

– Pezsgőt lehetne? – kérdezte a kopasz.

– Természetesen – felelte az asszony.

– Én sorba venném – így a kölyök.

– Ezt már szeretem – mondta az asszony –, de előbb egyenek. Remek csirkepaprikásom van, ilyen szenzációs ebédet halálbiztos, hogy nem ettek soha.

Ettek. S aztán elkezdődött az ivászat. Alig álltak már a lábukon, de hogy ilyen lehetőség ritkán adódik, képtelenek voltak abbahagyni.

– Na, most pihenni kell egy kicsikét – mondta az asszony –, jöjjenek velem.

A férfiak belődörögtek az asszony után a szobába. Széles ágy volt a szoba közepén, lefeküdtek. Középre az asszony, kétfelől a férfiak. Tíz perc sem telt el, az asszony megszólalt.

– Maguk homokosok?

– Dehogya – mondta a kopasz.

– Isten őrizze! – tiltakozott a kölyök.

– S akkor mit tétlenkednek itt? – Kinyúlt s kigombolta a kopasz sliccét. Utána a kölyök is sorra került. – Maguk tényleg nem a gázosok?

– Nem, kérem tisztelettel – válaszolt a kopasz –, mi hullaszállítók vagyunk, jöttünk, hogy elvigyük a halottat.

– Azt nem lehet – mondta az asszony. – Féltekenységében felakasztotta magát a garázsban. Most is ott csüng a szerencsétlen, nem nyúlhat hozzá senki sem. Igaz, hogy a hűség nem tartozik az erényeim közé, néha félreléptem, istenem, emberek vagyunk, de hogy ezért felakassza magát, ez hülyeség volt. Mielőtt kiment volna a garázsba, megeskettem, hogy teljesítem az utolsó kívánságát, hogy halála után senki sem fog hozzáérni, sem én, sem rokon, sem idegen. Egyébként volt egy olyan főbiája, hogy nem lehetett hozzányúlni életében sem, nem csókolóztunk, nem szeretkeztünk, azt sem engedte, hogy néha megsimogassam. Most meghagyta, hogy ne vágjuk le a kötélről, hagyjuk csüngeni a garázsban. Egy halálba indulónak teljesíteni kell az utolsó kívánságát. Maguk meg gyorsan lépjenek le, akármelyik pillanatban itt lehetnek a gázosok, pizzát is rendeltem nekik, aztán meg, ki tudja, milyen kívánságaik lesznek, már pedig egy úriasszonynak teljesítenie kell vendégei elvárásait. Egyébként ha nem tudnák, Isten az élőkre s a holtakra egyformán vigyáz, mi ebbe nem szólhatunk bele. Majd a férjem gondját is megoldja a Fennvaló. Maguk pedig tünjenek már el a fenébe!

A nagy KILOMETRIK

irányítja és szerkeszti Karácsonyi Zolt

BORSODI L. LÁSZLÓ

Távolságaid

Bádogszínű ég alatt

Bádogszínű ég alatt jöttem hozzád, egyedül. Felém fordulsz? Érdekel a testtartásom? Tekintetemből olvasnál? Érted-e a gesztusaimat? Akarod tudni, milyen a hangom? Megérzed-e, mi-vé lesznek még ki nem mondott szavaim?

Mi lenne, ha leülnénk, és egy kávé mellett hosszan elbeszelnéd a körülményeket: miért voltak a sétatéren szobrok, padok, házak csukott ablakokkal? Milyen lenne, ha végül türelmesen te is végighallgatnál engem?

Bádogszínű ég alatt csak vigyorogsz, csak hallgatsz. Nem találod helyed a trónon. Se koronád, se baseballsapkád. Szellentesz nagyot, hátradólsz.

Madaraid cserbenhagynak.

Távolságaid

Mindig az ittből kereslek, de te megszöksz. Magadra zárod az ajtót, a kulcslyukon leskelődsz utánam, szekrény alá bújsz, ruhák között lapulsz. Némán vigyorgod erőlködésemet.

Éjszaka te fekszel mellém: tőled lucskos a párnám, vergődhetek kéjben, mocsokban, öleléseimben agonizálsz, s ha elalszol, farkasaidat szabadítod rám, madárszörnyeik vájnak belém.

Igy ébredek. Minden reggel élni hagysz. A szembejövők közönyével irtod bennem a reményt, hogy egyszer hozzám szelídülsz, magadhoz ölelsz. És nem találok rád távolságaidban.

Elidőzni egy kőszobornál

A nyári délutánban tesped a kőszobor, forróságát a fel-felinduló szél nem enyhíti. Az arcra, a végtagokra kirajzolódott mohabarázdák irányát figyelmed közelről. A nyak ívét sejtető kőhaj, a félig takart mellek ígérete már nem enged. Pedig ezek csak a részletek, a szépen kidolgozott, mohás részletek.

Mi történne, gondolom, ha kissé hátrább lépnél. Ha fokozatosan kihátrálnál. Hogy ne csak az arcot lásd, hanem a fejet, a fej állását, azt, hogy hol ér véget a haj, hogyan aránylik a mellekhez a köldök, a lábához az ágyék. S hogy hullámszik-e tekintetében – vagy csak lábaddal – a tenger.

Csendtő

Csobbán a szó
csendtőbe,
múlik a perc:
csendőre.

Nem metsz belém
vad szike –
néma most a
szent ige.

Hallgatásod
végtelen,
arcod, ha van,
rejtelem.

Ha rám néznél,
féreg rág,
vírusban a
másvilág.
Ha meglátnál,
lelkem sár,
szemeimből
varjú száll.

Elborzadnál,
mivé lett
büszkeségem,
félelmed.

Üresen kong
templomod,
hallgatásom
hallhatod.

És ha jönnél,
azt hiszem,
úgy szólnál, mint
sohasem.

PETHŐ LORAND

a város aludt

te nem láttad de kéregettem
térdem vértett kint hullt a hó
a város aludt felettem
az asztalon táncolt az altató
egy idióta pogány táncot
meg ne lásd ha megfagyok
és ahogy ültem fáztak a ráncok
és lassan a város rámfagyott

(szobakrisztus)

ma csak te vagy és kissé én
elkenve egy kés hegyén
egy szürke házban ég alatt
tikkadt por mi rám maradt
ma csak te vagy a föld liheg
gyűjtve zsákba a kincseket
ma csak te vagy egy keret
kifeszítve a fej felett

Augusztus vége... betonlakás

augusztus vége betonlakás
gőzölög a reggel
M. fingik egyet majd átkarol
mondjuk szerelemmel

a párnán szurok tincsei
elnézem hogy ébred
homlokán bökös vérerek
mint görbe konyhakések

PAPP-ZAKOR ILKA

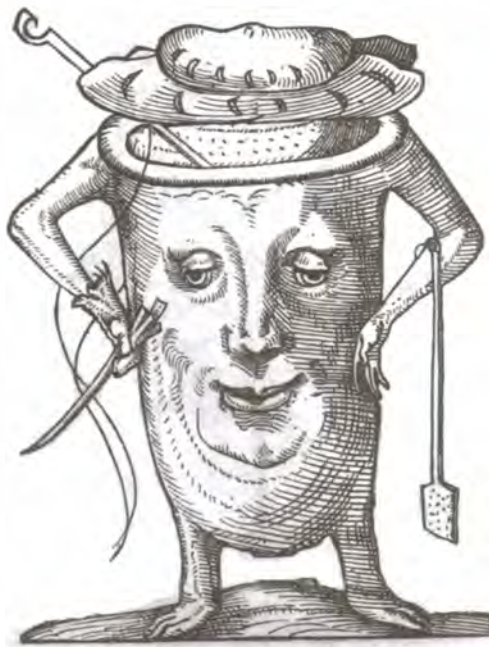
Hús

Kora délelőtt volt, amikor a Húsüzlet előtt kígyózó sorhoz értem. A Húsüzletet azért hívták Húsüzletnek, és nem Mészárszéknek, mert senki se szeretette volna, ha a vásárlókat az olcsó horrorokra emlékezteti. Egyébként mészárszék volt. Szóval, amikor beálltam az üzlet előtt kígyózó sorba, már minden más, amit a vásárnapi ebédhez vásárolnom kellett, a szatyrom alján hevert. Hagyma, egy nagy zacskó szemespaszuly a leveshez, krumpli, kígyóborka és paradicsom a salátához, mert olajunk, úgy emlékszem, volt még otthon. Hiányzott a csülök, és a darálthús a fasírhoz. Arra vártam, pedig azt hittem, gyorsabban megy ez. Rég nem láttam ekkora sort. Úgy képzeltem, nincs is a világon már ekkora. Legfeljebb, ha az ember a brit koronaékszereket akarja megnézni. Vagy a vurstliban jegyet venni az óriáskerékre.

Voltak előttem, túlzás nélkül, vagy hatvanan. Ami, amellet, hogy az ember nem szeret sorban állni, azért is rossz volt, mert mindenki a vásárnapi ebédre várt. A vásárnapi ebéd meg a hiányzó húsipari termékekre. És nagyon, tényleg nagyon lassan haladtunk. Emiatt is egyre nőtt köztünk a feszültség. Meg persze a hőség is megtette a magáét. Amikor az előttem levők száma harmincra csökkent, valami balsejtelem vegyült kibírhatatlan idegességembe. Amikor én voltam a huszonötödik, akkor jöttem csak rá, mi zavart. Az üzlet nyelte el az embereket, de ki senki sem jött belőle. Az előttem levő tagbaszakadt úriember azt mondta, azért, hogy ne legyen túl nagy a túlekedés, mindenki a hátsó ajtón át távozik. Ez hihetően hangzott. Amikor a huszadik voltam, vészjósló alakot láttam meg az üzlet mögött ólálkodni. Gonosz arcú, féllábú öregasszony volt talpig feketében. Jobb kezével a falnak támaszkodott, bot nem volt nála. Amikor előttem már csak tízen maradtak, kiderült, hogy csak egyenként engednek majd be minket az üzletbe, úgy, hogy mindig öten legyenek benn a kiszolgáló személyzetten és a rendfenntartón kívül, akit minden bizonnal a szokatlanul megnövekedett forgalom miatt béreltek fel. Amikor az ötödik lettem, az az érzésem támadt, hogy a fekete öregasszonyt már láttam, amikor az üzlethez érkeztem. Előttem állt jóval a sorban, csak akkor még két lába volt. Az öregasszonyok egyébként mindig is teljesen egyformának tünnek számomra, tehát félelmem semmi alappal nem bírt. Amikor már csak két személy – köztük a korpulens úriember – választott el az

ajtótól, be kell vallanom, mégis nagyon féltem. Pedig általában megállom a helyemet bevásárlásokkor.

Amikor beléptem az ajtón, elégedetten nyugtáztam, hogy az üzletben példás rendet tartanak. Öten pont kényelmesen elfértünk a pult és az ajtó között, nyugodt testtartásban, egyik lábunkat enyhén behajlítva, a másikra támaszkodva. Ez nagyon tapintatos volt az üzletvezető részéről, kellemesebb így álldogálni, mint ingerülten és türelmetlenül tuszkolódni egy végeleáthatatlan sorban. Szépen, nyugodtan átgondolhattuk, mi tetszik. A pulton csinos gépek, pengék, kések, darálók, mérleg. A pultoslány is csinos, szőke, bodorított, angyalian mosolyog azzal a remek, tömzsi, csillogó-villogó bárdal a vöröskörmös kezében. Fehér ruhácskájában foltokban véres. Nyíló pipacsok a sárgadinnye nagyságú melleken. Seprős,

rezgő szempillák. Ajkain marcipánná olvad a disznófelsál. Milyen andalítóan nézett az előtte álló középkorú nőre. Mézcseppek csapódtak le a bolt füledt levegőjéből, ahogy azt suttozta:

– Kétszáz gramm virslicske lesz? Értettem. Kellemes, diétás eledel. Főzve, mustárral és egy nagy korsó habos sörrel? Vagy inkább megpirítva zsíron, picike hagymán? Én ahhoz egy kehely féledes vörösbort tanácsolnék.

És végigcsurogtak izzadt tarkómon. Ahogy azt mondta, kehely, a falon az ökörfejés falióra lapján rubintvörös málnaszörpcesseppek csapódtak ki. Körbezsongták bariton darazsak. A szélkakas a háztetőről körülrepülte a várost, aztán a kerítésről énekelte, hogy végre szabad.

Megemelte a jobb kezét. Ezüstbárdja nyomán felfeslett a levegőgég.

– Kérem szépen akkor a pacsiját erre a tátra, innen az ujjak egyenesen a mérlegre potyognak, s látni is fogjuk, mi-

kor kell megállni. A vér meg elfolyik ide, ebbe a tartályba, rögtön, s akkor emiatt nem lesz majd nehezebb az áru, s nem történik átverés. Mert ugye a vérre nincs szükség a virslicskében. Melyik kezével szokott írni? Mert akkor kezdjük inkább a másikkal, hátha elég is lesz. Szerintem elég lesz, szép, vaskos ujjak ezek. Mit szokott enni a néni? Reggelire? Ebédre? Vacsorára? Étkezések között? Az étkezések között a legfontosabb, ha ilyen kedves dundi ujjakat szeretne az ember. Ezt a gyűrűt viszont vegyük le, erre nem lesz szükségünk. Úgy. Adjak egy kis tasakot? Tartogatunk direkt ilyen célra a klienseknek.

Az igazság az, hogy ezen a ponton már nem ért teljesen váratlanul a dolog. Lehetett rá számítani. Az is tény viszont, hogy teljesen el se hiszi az ember. Látszott, a középkorú nő is abban reménykedett, hogy nála másképp alakul a vásárlás, pedig biztosan végignézett négy kuncsaftot maga előtt. Riadtan pislantott körül az üzletben, a kijárat felé sandított, húzta volna vissza a kezét. Pedig milyen kecsesen markolta csuklóját az alkonykörmű porcelánbába.

A kijáratnál megmozdult a biztonsági őr, éppen csak, nagyon diszkréten, mondhatni, kedvesen, habár ez a bátorító kedvesség sokkal inkább a pultoslánynak szólhatott, de egy kevés azért a kliensnek is jutott belőle. Közbelépésére minden esetre nem volt szükség. Sokkal fenyegetőbbben zúdultunk fel mi négyen. Egyikünk se azért állt sorba annyi ideig, hogy most tanúi legyünk ennek a megalázó és nevetséges, ráadásul roppant időigényesnek ígérkező ostoba húzódzkodásnak. A nő nagyon jól tudta, mi következik, nem kellene a meglepettet játszania. Eddig elmehetett szabadon, most ne tartsa fel a sort, mert mindannyiunknak sietős. Nekem legalábbis ez járt a fejemben. De, gondolom, a többieknek is. Egy emberként hördültünk fel minden tiltakozó mozdulatára. Persze könnyen tettük ezt. Mindannyian arra számítottunk, hogy mi majd normális húst kapunk. Nekem rengeteg indokom volt ezt gondolni. Először is nem virsliért jöttem. Másodszor is sorakerültömig még rengeteg idő maradt, s ha a szokatlan akciót hirtelen előállt áruhiány okozta, az még bőven megoldódhatott. Harmadszor is, felettébb valószínűtlennek tűnt, hogy engem megcsónkítsanak. Csak akkor tudatosodott bennem úgy igazán, mennyire őszintén szeretem minden végtagomat, testem minden, addig feltűnésmentesen, szerényen velem elégedő darabját, a legutolsó lábujjig.

Aztán suhogott a bárd és hallatszott, ahogy az ujjak kopognak a tányéron. A pultoslány nagyon ügyesen dolgozott, a

>>>>> folytatás a 10. oldalon

>>>> folytatás a 9. oldalról

vér, úgy láttam, szépen lefolyt a dézsába. És bájos is volt nagyon, csilingelt a hangja, és, bár gondoltam, hogy csak a nő figyelmét akarja elvonni a kellemetlen műveletről, élénk érdeklődés csillogott a szemében, ahogy azt kérdezte, vannak-e már unokák. A rendfenntartó tapintatosan elfordította a fejét.

A lány ujjai közt zümmögött a se-lyempapír, ahogy a virslicskéket elcsomagolta.

– Kétszázhusz gramm. Maradhat?

Igazán gondos volt. Erre a szakmára született. Akkurátusan leszámolta a visszajárót, a borraalót nevetve utasította el, pedig tényleg gyönyörűen dolgozott. Aztán az üzlet hátsó szegletében meghúzódo ajtócska felé intett.

– Erre tessék kimenni, hátul a kolléga bekötözi a néni praclicskáját. Tetszik látni, mondtam én, hogy elég lesz a bal kézről.

Ezt az utolsó mondatot már nevetve mondta, gyöngéd gyermekarca lett a nevetéstől, állán a gödrökben meggyült a poros ablakon beszűrődő napfény. Látszott, milyen ártatlanul boldog, hogy eltalálta azt a kétszáz grammot, szinte pontosan, hogy mennyire szereti a munkáját, hogy milyen örömet okoz neki nap mint nap azokat az ínycsiklandó húsocskákat fogdosni, és minden egyes vásárló ebédje felől érdeklődni, aztán elképzelni a pirosposzsgás falatokat valami könnyű körítéssel, és hozzá az aromás italokat, hogy ő már ettől a képtől megrészegül, és alig várja, hogy műszak után hazaérhessen, és feltehesse a gázrezsóra a vacsorát, hogy ő lélekben már a bronzfényű zsirt nyalogatja az ujjairól, míg gyakorlatban a bárdot suhogtatja, és szakszerűen számol, mér és csomagol. Sugárzott belőle az étvágy, és ettől az étvágytól mi is megrészegültünk, korgott a gyomrunk, és alig vártuk, hogy hazaérhessünk a drága szerzeményekkel, hogy meghalljuk, ahogy a tepszi alján sercegni kezd a bódító illatú vásárnapi ebéd.

És minden vásárlóval ugyanaz a jelenet játszódott le, magabiztosan a pult elé lépett, bemondta, hogy mit kér, aztán elbizonytalanodott, és mind dühödtebben mordultam fel, mert mardosott a gyomrom, fuldokoltam a számban felgyült nyáltól és remegtem a vágytól, hogy megérezzem azokat az ízeket, amiket annyira szerettem, és amikor a gyönyörű igazgyöngyfogak közül előcsobogott:

– Rántott szeletecskék lengén panírozva, a szalmakrumpli meg legjobb, ha olyan árnyalatot kap a széleken, mint a fenyőgyanta, és halkán susog, ahogy az ember a tányérra pergeti. Ehhez pedig ideális a csalamádé, nem sok, csak ép-

pen hogy kiegyensúlyozza a hús ízét, és felszívja az olajat, habár azt egy pohár hűvös bikavér is megteszi.

És elmerengett valahova messzire, ahol egy képzeletbeli pohárka falán kiült a skarlát borharmat, és a bostyán krumplihasábokat és lusta rántottszeleteket gyöngéden körülölelte pár festői ívű káposztaszál, és néhány filigrán, papírvékonyra vágott uborka, én akkor löktem egyet a párnásderekú úriemberen, aki habozott fölhelyezni lábszáracsckáját a patinás réztányérra.

Amikor én is odaléptem, éppen elé, és kimondtam, hogy egy csülköt, és fél kiló darálthúst, egy pillanatig teljesen biztos voltam benne, hogy biztatóan rámmosolyog, behajol az üveg mögé, előhúz egy gusztán füstölt disznólábat, lemer egy kiló fasírtnakvalót, amiben egy néhai kocácska szalonnája gyöngyözik, de ő ehelyett biztatóan rámmosolygott, és megkért, tűrjem fel a nadrágom szárát, meg ne rongálódjon az anyag. Akkor elfogott a vakrémület, éreztem, hogy összeesem, és megfordultam volna, hogy elrohanjak, de a mögöttem álló fiatalasszony megmarkolta a vállam, uram, szíszegte a fülembé, nekem estére vacsorát kell főznöm a vőlegényem egész családjának, érti, hát kérem nagyon szépen, ne töklődjünk már, és még akkor se tudtam teljesen elhinni, hogy ez történik, amikor feltettem a lábszáramat a fémtálra, ő pedig puha kezével levette a cipőmet meg a zoknimat, mert azt

persze elfelejtettem, még akkor is azt hittem, megáll valahol félúton, amikor megcsillant a sípcsontom fölött a bárd. Aztán feltűrtem az ingujjamat is, a jobb kezemen, mert balkezes vagyok, és beletenyereltem a darálóba. Tényleg nagyon fájt, úgyhogy össze kellett szorítanom a fogaimat, hogy ne potyogjanak a könnyeim, főként, mert azt is hallottam, ahogy a csontok recsegnek-ropognak a vasszerkezetben, de igyekeztem azért bátor arcot vágni, habár a fiatalasszony még nem szedte ki esernyőjét a bordáim közül, és a lány szemébe néztem. Akkor

láttam csak, hogy a szeme is megrázóan szép, meg szörnyen barátságos, tág pupillái vannak, az írisze pedig mélybar-na, mint tölgyerdőben a nedves avar, és finom mohazöld erezte van. Kedve támadt az embernek hanyattdőlni és elpihenni benne. Belemerültem abba a elsőosztályú szempárba, és csak sutogtam néha, hogy igen, ahogy okosan kérdezgetett, hogy ugye, a balkezesség tényleg pszichés zavarokra és szomorú, magányos gyermekkorra enged következtetni. És kiült az arcára az együttérzés, ahogy belegondolt, mi mindenem mehettem én gyermekként keresztül, és csak nekem, csak a ház részéről éppen ezért kétszáz grammot még bedarált.

– A sors annyira kegyetlen – mondta végül. – Én ezt nem tudom néha megérteni. Mert nekem kiskoromtól az az életcélom, hogy mindenkit boldoggá tegyek. Ha ide bejön az ember, itt nincs más, csak nyugalom, vagy kellemes izgalom, egy pazar ebéd előképe, mert egy pazar ebéd mindennél jobbat tesz az emberi léleknek, a telt, gömbölyded ízek ráérős orgiája a nyelvháton maga a kulcs a mennyországhoz, ezért is fontos, hogy itt senki még csak ne is aggódjon, a félelemtől a hús íze rossz lesz, de így önök majd hazatérnek, egy kicsit még talán sajog itt-ott, de az első falat kitűnő bifszték után az is elmúlik, csak a szájpadrás alatt szétolvadó zamatok maradnak, és az ebéd végére már nem is lesz más vágyuk, mint kacagva és énekelve végigtácolni ezt a poros utcát, mert olyan remek, olyan csodás dolog az élet.

Aztán a kolléga akkurátusan bepólyált szép, patyolat pólyával, mint a kisgyerekeket, én pedig hazabicegtem, és amíg a feleségem görnyedezett a gáztűzhely felett, még valóban zsi-bongtak végtagjaimon a nyíltsebek, de aztán leültünk mind a nagy asztalhoz, az egész nagyszerű, szerető család, és ahogy lenyeltem az első kanál levest, valami meleg ömlött bennem végig, és ahogy felszúrtam a villámra az első falat hamvas rózsaszín belsejű, üde fasírtot, arra gondoltam, hogy nem is volt rossz ez az egész, úgyhogy a második fogás derekán már alig kaptam levegőt a boldogságtól, és semmi vágyam nem volt, csak dalolva és táncolva végigszaladni a poros utcán, elszaladni a húsüzletig, ahol fiatalos eufóriában kígyózik a sor, elrohanni oda, és beállni a sor legvégére, de előtte még minden várakozónak adni az örömből, a fülükbe kiabálni, hogy milyen hihetetlenül, milyen leírhatatlanul, milyen eszméletlenül szép dolog az élet. Elmenni oda minden vasárnap, mert minden vasárnap díja egy ünnepi ebéd, ott lenni folyton, amíg csak nem marad belőlem semmi.

LOVÁSZ KRISZTINA

A vers és a Szeráfok

„Mindegyiknek hat-hat szárnya volt. Kettővel befődték arcukat, kettővel befődték lábukat, s kettővel lebegtek”.

Szeráfok örködnék szavaimon,
Hatszárnyú értelemmel közvetítik a verset.
Az első és második a vers lábán: a köznapi, érthető, alig
Észrevehetően eltávolít.
A harmadik és negyedik: képből remegő, szokatlan,
És lebegtet, csak úgy, nem keresed, miért?
Az ötödik és hatodik elmondja, hogyan: véresre súrolja arcodat,
Lehántja a maszkokat, hogy az elevenség mámorában
Láthasd egy pillanatra.
Ha odatartod te is arcodat, a szavak szeráfjainak.

Odüsszeusz, harmadszor

Persze a szélségszél, az más.
Az szelíd várakozás korbácsol, vad lendületre.
A szélségszél: készenlét deleje.
A lét „kész”-sége, maga az út előtti út, amire nem emlékszel,
csak él benned.
Vitorlás lebegés a vásznak felhúzása előtt, vásznak felhúzása,
delfines társalgás.
A remény pedig a valóság vasmacska.
A mélységhez köt, ráncigálsz magad a pórázán.
Végre sikerül kitépni a rárakódott iszapemlékekből.
A táj, amit megszoktál, időközön át kísér, mert sokáig néztél
moccanatlan a fedélzetről. Hamis
Ithakáknál időzünk sokáig, csapdázó remények
algásító tehetetlenségében.
Éppen az eltöltött idő okán érzed aztán igazoltnak:
talán mégsem volt hamis, csak nem ismerted fel.
Tenyered vonalaiba minden láncszem beleégeti a történetét.
Hajóm, e szép karavella, most elindul, horgonya immár testében.
Mítoszom horgonyát felhúztam, s felsebzett tenyérrel
fogom meg újra a kormányt, még nem tudom,
merre indulok, de a sirályok röptéből
olvasom az irányt, Aganippe forrásából ittak ők.
A szélségszél, az más. Delejes biztonság.
Íránytű-sirályaim a holnapok.

A hazatérés mítosza

Nem új. Idézni veszélyes,
Mert könnyen klisébe csúszhat az ember.
Talán ez is az, de legalább otthonos.
És most ez az egyetlen toposz,
hogy elmondhassam hazatérését,
útját a semmiből, s hogyan öleltem aztán.
Mert körülötte homály volt, sűrű, tejfehér,
Nagy vizekből felszálló párába veszett.
Tejüvegbe zárta a közhelyes reménytelenség,
s bolyongani sem volt ereje. Álma sem volt,
s meg sem tudott halni így. Nem tudott elveszni végleg,
hogy sirathattam volna.
Önmaga palackjába zárt üzenetté vált,
saját tengerébe veszve.

S hogy meglelte hajómat vakon,
Istene akarat, vélem én, s olvasom üzenetét:
Hiába köd és homály, ez már a valóságos partot rejti el.
Jelen vagyok immár, én, aki te vagyok,
s veled magam – üdvözöltem.
Úgy öleltem aztán, mint az ölelni vágyók.
Öleltem buzgón és magamban.

Nem tudom, hogyan kell a hazatérőt üdvözölni,
Csupán öleltem végtelen, én a hazatérő,
Őt, a megérkezőt.
Azóta is.
Ölelem nappal, ölelem havazásban,
Mindenben, ami rész, az idő fraktáljaiban,
Visszamenőlegesen.
Most éppen a versben szorítom magamhoz
Végtelen magamat.

Téli séta

Úgy csap a hideg arcomba, mint a múlt baltája.
Szeleteket vág belőlem, hasáb-mosolyokat.
Elégnek aztán arcom máglyáin,
Bűnömmel melegítem a teret.
Tapsolnak az áldozatnak,
Hogy láthatják, s mégsem ők a szenvedők.
Ők, akik tegnap még hátfájásra kértek főzetet.
Talán volt egyszer ez is.

És mindjárt a valóságra ébrednek, egy másik álmra,
Ami a következő valóságom álma lesz.
Önmagam látomásaként, másik képből, másképpen.
Csupán a keret azonos. Sanzonos.
Ezüstös fejszesuhanás havazásában, mert egyedül
A költő van velem a mindenség hidegében.

Téli látomás

A táj szememben nyújtózik éppen,
Mámoros havazással fedi el tekintetem.
E vak álmot most mégsem bánom.
A deres faágak, mint hajszálerék fonják
Körül fehérarany pupillámat, a Napot.
A szürke égbolt vakon neszez:
S nem tükröződik semmi sem,
Bódult fény szikrázó havában
Dermedt madár a remény.
Mindent elnyel mozdulatlansága.
Ahogy megül szememben.
Valami feketeség, ami befogad.

Fagyott könnyeim tele ez,
Kristálykopogású múlt
Gördül le arcomon.
Parázsos látomás a pillanat,
Amikor szemhéjak szárnya befed,
S az éjbe csap csillagokat
Karmoló sasom.

MOLNÁR ZSÓFIA

Egy tekintet a józan paradicsomra

Elképzelhető-e a létezésnek olyan alapota, amelyben az ember egyetlen kívánságra, vágyra sem bukkan, ha magába tekint, amelyben egyszerűen semmi sem jut eszébe, ami hiányozna neki? Lehetséges-e még olyan életforma, melyben az időt csak a napok múlása tagolja, annál kisebb mérésre szolgáló egység nincs? Kijelenthető-e valami anélkül, hogy rögtön indoklása is következne, szabad-e kérdésre azt válaszolni: „senki sem tudja”? A. S. Magnason izlandi író gyerekönyve, *A kék bolygó története* ezekre mind IGEN-nel felel, bemutatva így néhányat a mese műfajának előnyei közül. A gyerekeknek szóló irodalom egészen más korlátok között mozog, merőben más lehetőségekkel rendelkezik, mint a „felnőtteknek írtam” kategóriájú alkotások. Az izlandi, több műfajban (regény, novella, esszé) tevékeny Magnason könyve ebből a szempontból is kivételes. A megjelenése óta eltelt körülbelül évtizednyi idő alatt magát az alkotót is meglepő, nagy ívű pályát futott be. Huszonkét országban adták ki (a László Noémi fordította, Koinónia által gondozott magyar változat bemutatójára a XVIII. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon került sor, 2011 áprilisában), rangos irodalmi elismerésekben részesült, adaptációit pedig több kontinens színházaiban adták elő.

A gyerekönyvek esetében emlegetett más lehetőségek között szerepelhet az újdonság ereje: ezen a területen talán a nyelv szavaihoz nem feltétlenül tartozik még hozzá a használat, hanem jó eséllyel létezhet eredeti értelem anélkül, hogy az Esterházy Péter által említett különböző „nyomasztó árnyak” betemetnének író és olvasót. Itt esetleg leírhatóak olyan mondatok is, hogy „adni sokkal nagyobb áldás, mint kapni”, anélkül, hogy a mítoszokon, Biblián és világirodalmi remekeken edzett közönség fintorogna és kikérné magának az okítást. Viszont ugyanitt lehetnek hatástalanok toposzok és klasszikus metaforák: a túl magas fán termő gyümölcs sajnos fent van és kész, anélkül, hogy az elértés és rábólintás, a megfelelő apparátus mozgósításával együtt megtörténne. Könnyítés és nehézség egyaránt.

Segítséget nyújthatnak az évezredekig bevált népmesék, kijelölhetnek egy utat. Ez elsősorban nem a túlzott egyszerűsítés vagy eufemizálás irányába mutat, bár sok gyerekönyv a fekete-fehér ábrázolás, redukálás, banalizálás felé tart. Ezáltal alkalmatlanná válik egyik funkciója betöltésére, mely a további olvasásra (és talán az életre, állítja Magnason) történő felkészítés volna. Ezzel a tendenciával szemben *A kék bolygó története* egy olyan komplex világot ábrázol, mely nem egyértelmű, hanem megköveteli a befogadótól a maga hozzájárulását: „gyönyörű, ám veszélyes”. Az „egyszer volt, hol nem volt, valahol a messzi úrban” levő gyerekbolygó élete valóban idilli, ám józan határok között. Ahogy a népmesékben is ott a sárkány, aki elrabolja a királylányt,

ahogy a legkisebb fiú meghal a párviadalban, és csodafüvekkel alig lehet visszaszázni bele a lelket, ugyanúgy itt sem túlzottan sima minden. Ha a bolygólakók éhesek, akkor fejbe kell kólintaniuk a fókákat, és az ő életük árán megváltaniuk a saját létüket, ha nem mosdanak, akkor rossz illatuk lesz, ha pedig valaki férfi, akkor azon látszik, hogy szőrös a lába. Mindezekről pedig nyugodtan lehet beszélni, akárcsak arról, hogy a medvék a pillangóreplős idején „esnek szerelembe, és ilyenkor készülnek a kis bocskok is”.

A hagyományosnak mondott mesékkel szemben ez a könyv újítónak tekinthető, több szempontból is. Egyrészt a Gonosz időszerűbb, mint amazokban. A „csilagporszívós utazó ügynök, főként pedig ÁlomValóraVáltó és Kedvcsináló” Hihi-Hahó, aki ebbe a többnyire zavartalan létformába szó szerint belerobban az úrhajóján, hogy a „legveszélyesebb, leghetetlenebb” kalandot elindítsa, melyről a bolygó lakói valaha is álmodtak, nem festhető egyenfeketére. Jelleme árnya-

latokból tevődik össze: kapzsi, de a gyerekektől elrablott fiatalságon barátokat akar vásárolni, mert alapvetően vágyik rájuk; érzéketlen, de fogékony a humorra; a hideg és józan számítás mellett öntudatlan, nagyon is emberi álmok szunyadnak benne. Emellett egész tárgyi környezete (fűró, varrógép, naptej, a jogvédett TEFLON® csodapermet) mai, sőt a mese, a megszokottól eltérően, nem egy-egy földrajzi egység nevét (lásd Maros és Olt legendája), esetleg egy állat vagy természeti képződmény sajátosságait (pl. miért rövid a nyúl farka?, miért vannak bogok a fában?) magyarázza, hanem azt vezeti le, hogy mióta és miért adnak ki a porszívók „visszafogott vonító hangokat”. Talán a modern mítosz születését éljük...

Hasonlóan rendhagyó az, hogy egy mese metaelemeket tartalmazzon, pedig itt pontosan ez történik: a saját nyomtatott képére utal. Amikor a gyerekeken feltartóztatlan kacagási hullám sepper végig, akkor „kis fekete pöttyök táncolnak a levegőben, mintha legyek keringenének ott”, ezután pedig több soron keresztül kitartó „ha ha ha ha ha ha

ha ha ha ha ha ha ha ha ha ha” stb. következik. A nevetés nyomtatott képe tehát beszabadul a mese világába. A mű emellett a majdnem avangárd megoldás mellett bátran bánik a technika nyújtotta egyéb lehetőségekkel is, így a CSUPA NAGYBETŰS szedéssel vagy a betűmegsokkkkkkkksorozással. Az olvasás és beleélés ritmusából zökkent ki, elbizonytalanít az is, amikor a mese szereplői meséket mondanak egymásnak, vagy pedig arról tanácskoznak, miként kellene a gonosztevővel elbánni, mert az a mesében „szokás” és „mindig működik”. Különleges továbbá, ahogyan az elbeszélő a távol eső esztétikai minőségeket ötvözi, vagy pedig egymás szomszédságában alkalmazza: így lehetséges a fenséges Napot egy polkapöttyös fazékfogó kesztyűvel megközelíteni, így tud a nem sokkal korábban még szabadon és vészterhesen dübörgő, robajló vízesés „csöpögő női”-hoz hasonlatosan, gyámtalanul csüngeni. A könyvben megnyilvánuló finom humor további fegyvertény; emlékezetes például a pillanat, melyben Arnar, a nagyokos arról érdeklődik, vajon kenyérvágó, avagy húsvágó késhez hasonlatosabbak-e az úrszörny fogai, melyek a kék bolygó egész gyerektársadalmát imminens módon fenyegetik.

Provokáló újdonsága mellett *A kék bolygó története* alapvetően az emberi kultúra és történelem letisztult alapképleteivel dolgozik. Talán nem túlzott merészség azt állítani, hogy kicsiben igenis a történelem csapdáit, kudarcait modellezi (legalábbis felébreszti a hajlamot a „beleolvasásra”), miközben hangsúlyosan épít a Biblia univerzumára, motívumkészletére, egyben pedig változatosabbnál változatosabb irodalmi párhuzamokat mozgósít, bizonyára többet, mint amennyit szándékában áll. Ezért lehet jó könyv, ezért nyugodhatunk meg a „minőségét” illetően, mert – ismét Esterházy szavaiival – nem csak az van benne, amit az író beletett. A cselekmény alakulása eközben egy folytonosan emelkedő görbével vázolható, valóra váltva így a mű elején írottakat: „a világ minden izgalma és csodája eltörpül amellet a kaland mellett, amiről történetünk mesél”. A bolygólakók élete egy cosinusperiódust rajzol ki, a könyv stílusa pedig egy egyenes, letisztult (és élvezhető) vonalat ad a képzeletbeli görbesereghez.

Bőven van tehát, amit keresniük azoknak, akik a kalandoknál tovább akarnak tekinteni, bár egyáltalán nem szégyen elsőre elmerülni azok szövevényében, elragadtatni az érzéketlen jelenségszint által. Még a világirodalmi viharokban jól meg-edzett olvasóknak sem.

Andri Snaer Magnason: *A kék bolygó története*. Koinónia, Kolozsvár, 2011. Fordította László Noémi

SZŐCS ISTVÁN

Az angyal, aki a vizeket zavarta

Minden fennkölt, „emelkedett” kitételnek megvan a maga közönségesen szellemeskedő („frivol”) változata. Nem hiába írta valaha a nagy orosz miszticista író, Mereskovszkij, hogy a legszemérmertlenebb dolgok gyakran a legszentségesebbek közvetlen közelében helyezkednek el vagy akár – megfordítva is. Itt van például ez a nyers és önkínzó színezetű kifakadás: „Az ember sohasem tehet senkinek szívességet anélkül, hogy belőle valami kellemetlensége ne származna”... Ugyanez a másik oldalon: „Ha valaki meg akar szabadítani másvalakit a szenvedéstől, azért neki is meg kell szenvednie.”

Az első egy szigorú, ákációs természetű, de nehézkes tudóstól származik, aki tantaluszi szenvedéllyel gyűjtötte a múlt adatait, ám sohasem sikerült valahogy egybefoglalni őket. A második változat megfogalmazója pedig a huszadik század derekának eredeti és rokonszenves amerikai írójától, aki feljutott a világsiker csúcsára; Thornton Wildertől, de akit ma sokan felejteni próbálnak. (És felejtetni). Ám ő csak a közvetett forrás: a közvetlen maga az Isten Fia...

Az angyal, aki a vizeket zavarta sorozatcímű egyperces drámáit (!) Wilder az 1920-as években írta. János evangéliumából ihletődött: Volt az ókori Jeruzsálem

közepén egy Bethezda nevű gyógyvizű tó. Időnként egy angyal szállott alá, belemerült és felkavarta vizét. Ha elsőként lépett valaki ilyenkor a medencébe, bármilyen súlyos fogyatékoságtól szenvedett, azonnal meggyógyult. Jézus ottjártában megpillantott egy magatehetetlen nyomorékot, aki 38 éve hiába várta, hogy valaki megmerítse a kellő pillanatban. Jézus rászólt: „Kelj föl, vedd a te nyoszolyádat és járj!” Ez is történt. (Ján. 5.) Csakhogy az írástudók, a teoretikusok, az akadémiák nagyjai, vagyis a farizeusok felzúdultak Jézus ellen: „Hát hogy képzeled, hát ki vagy te, paraszt? Mire fel mersz te csodát ten-

ni a mi törvényeink és szabályaink ellenében? Te illetéktelen!”

Jézus aztán megfelelt nekik: hivatkozott a korlátolt ökörré és a csökönyös számárra, hogy ímé, még ők is megilletődnek a csoda előtt, nem mint a farizeusok! (Mindez megírva János 5.) Ez az ökör és számár azóta is ott áll lehajtott fejjel minden betlehemes játékában, még ha *hapingnek* vagy *installációnak* is nevezik ezeket; vagy *performansznak*.

Wilder másik karácsonyi drámája, a *Hosszú karácsonyi vacsora* (1931) csak egyfelvonásos, de évszázadokig tart a belső ideje, *időtlen idő*ig, amint azt e szolás oly szerencsésen ki tudja fejezni; a szereplők üldögélnek egy asztal körül; csendes esti beszélgetés; aztán olykor valamelyik feláll, és visszajön – talán az unokája, talán egy öse, s folytatja az ünnepi vacsorát... s az esti áhítatot.

Az író (költő!), ahogy a *Szent Lajos király hídjában* leírja az egyéni sors és kozmikus erők összjátékát, a ka-

Egri András: Hajnal

rácsony mítoszában is ráismer az idő transzcendens sajátosságára: úgy *telik*, hogy nem *múlik*! „Minden, ami van, már volt” – mondja Alexandria... Egyszer egy nagyon jó barátom, igen vallásos személy, súlyosan megnehezelt rám, mert egy értekezésemben idéztem azt a sokaktól megírt véleményyt, hogy az ókor meghaló és föltámadó természet-istenségeinek közül van a Jézus-mítoszhoz; nem csak az *Istenanya* és csecsemője ábrázolásai azonosak a kereszténységével, hanem még Mária Magdolna alakja is fellelhető egy óind regében...

Pedig maga Jézus mondta: *Én hamarabb voltam, mint Ábrahám!* (Az

erre vonatkozó helyek jelölve vannak János apostol fentebb idézet fejezetében, a versek végén a szokásos apró bötűkkel!) És hogy ez mennyire nem erőszakolt újdonság, a Heidelbergi Hitvallás is így kezdődik: Hiszem, hogy Isten fia, a világ kezdetétől fogva... a világ végezetéig... az igaz hitben megegyező sereget gyűjt, azt oltalmazza és megtartja!...

Jézus születésének napja, a téli napforduló körül, éppen annyira van („visszafelé”) halála és feltámadása napjától – a tavaszi napéjegyenlőséget követő holdtölte utáni első vasárnap! – mint egy magzat kihordásának időtartama, a fogantatástól a világra hozatalig. A csecsemő, a Kisded ártatlan arca áttűnik a Megfeszített töviskoszorús fejébe. Az ének még úgy kezdődik: Csengessünk csengőkkel, Szeressünk szeretettel – s máris így folytatódik: Keresztények sírjátok, mélyen szomorkodjatok...?

Leszállás az anyagba, Születés; halál és transzfiguráció – ezek az ismétlődő stációk azonban nem úgy képzelendők, mint valami *lélek vándorlás*. Nem a lélek vándorol, hanem – a teremtet világ! Az *időtlen idő* örökkön örökké helyben áll, és a dolgok vándorolnak oszlopsora boltívei alatt!

Ha nem riadunk vissza a tudakosság vádjától, gondoljunk csak a mai fizika sok képtelenségnek tűnő eszme-menetére: párhuzamos világegyetemekre! Az átjárás az átlépés titkára – ismeretlen dimenziók között. S ha már ideérkeztünk, van Staniszlav Lem lengyel írónak egy félelmetes, rettenetes, iszonyú karácsonyi víziója: az ajtó a semmire nyílik, azontúl a robbanó lángokkal, lobogó tűzzel mennydörgő Nap, és előtte – egy a semmi ágán lebegő – kitakart csecsemő.

Végül pedig, olvassuk el tévelygő, de szeretett néhai testvérünk karácsonyi balladáját, és elmélkedjünk egy pár percet!

*Pompás, fehér karácsony-éjen
Kidobta a szikrázó hóba,
Kidobta a havas semmibe
Magzatját a papék Katója.*

*Aztán Kató, a kis cselédlány,
Szédülve, tántorogva, félve,
Ahogy illik, elment maga is
Éjjeli, szent, vidám misére.*

*Kató gazdája, az izmos pap
S falusi nyája énekelnek:
„Dicsértessék az egek ura,
Hogy megszületett az a gyermek.*

*Az a gyermek, ott Betlehemben.”
Kató fölsír a papi szóra
S az a gyermek, a betlehemi,
Könnyezve tekint le Katóra.*

(Kató a misén)

PÁL-LUKÁCS ZSÓFIA

Bizánci tündérjáték

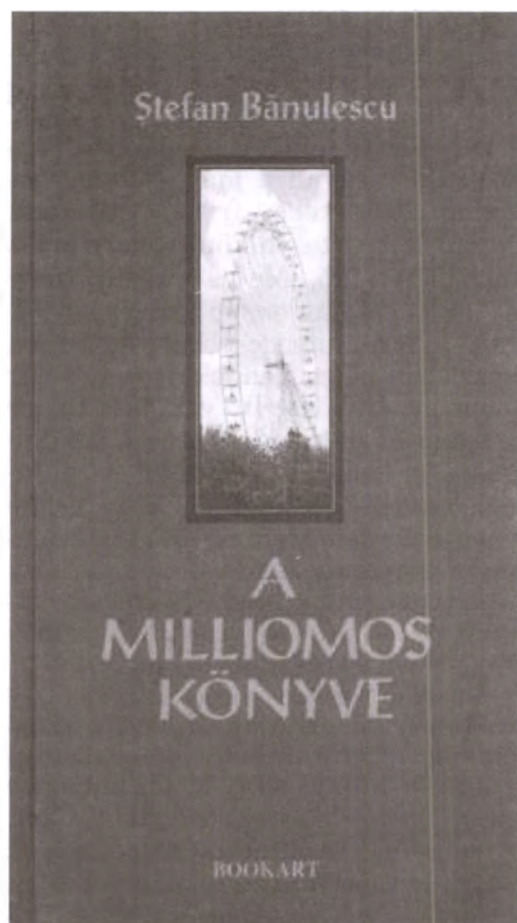
Ștefan Bănulescu írói pályakezdésének időszakát egybeesik a második Forradalom kezdetével, az 1960-as évek közepén indulásának időszakával. Bodor Ádám, Sigmond István, Vári Attila és nemzedéktársaik korszakteremtő kezdeményezéseihez hasonlóan, Bănulescu művei is először az 1960-as évek közepén jelennek meg kötetben. A szerző rövidprózai alkotásait már ekkor több nyelvre lefordítják, a válogatás megjelenését pedig újabb novellák, esszégyűjtemények és egy verseskötet publikálása követi. 1977-ben *A Milliomos könyve* elnyeri az Írószövetség díját. 2000-ben, több mint húsz évvel a díj odaítélése után, a mű még mindig tekintélyes helyet foglal el az irodalomtörténeti kánonban: kilenccedik a huszadik század legjobb román regényeinek listáján (150 felsorolt regény között). 2011-ben, több mint harminc évvel megjelenése után, végre magyar nyelven is olvasható.

Tekintsük kiindulópontnak a mű címét, ami eltér annak román megfelelőjétől. Ha ismerjük az előzményeket, részletkérdés a címmódosítás, de mégis a fordító elképzelését vagy állásfoglalását tükrözi. Nem a hiteles fordítás miatt izgalmas a probléma. Ez esetben nem pusztán arról van szó, hogy a magyar cím különbözik az eredetitől. A regény románul *Cartea de la Metopolis* (*Metopolisz könyve*) címmel jelent meg. Metopolisz egy bizánci hangulatot idéző város neve. Demény Péter, a regény fordítója azonban elhagyja a *Metopolisz könyvét*, s a tervezett tetralógia átfogó címét, azaz *A Milliomos könyvét* alkalmazza. Így az objektum helyett egy szubjektum kerül előtérbe, a milliomos. Meggyőződésem, hogy e váltás befolyásolja a szöveggel szemben kialakított előfeltevéseinket. Bizonyos szempontból érthető az elgondolás, annak ellenére, hogy az átfogó cím olyan egészet jelöl, ami az olvasó számára hozzáférhetetlen marad. A címválasztás által *A Milliomos könyve* egyrészt visszaható szöveggként határozza meg magát, reflektál önnön töredékességére, másrészt autonóm műalkotásként mutatkozik. Mint ilyen, a *teljes* jelentésképzésre motiválja az olvasót, s a szöveg narratív megoldásai is azt tükrözik: megbízható ez az intuíció. Mégsem érvényesülhet maradéktalanul az olvasás függetlensége, s ezért nem a címadási technika a felelős. A *Milliomos könyve* értelmezése során olvasvalamit tapasztaltunk, amiről érdemes tudni vagy amire jó emlékezni. Időszerűségének éppen ez a sajátosság az egyik biztosítéka.

Ștefan Bănulescu írói pályakezdésének egybeesése a második Forrás nemzedék indulásának időszakával több annál, minthogy egy esetleges értelemképzés lehetőségeként tekintsünk rá. A *Milliomos könyve* láthatóvá teszi az interakciót; az elbeszélt történetek szerveződése és a mű referenciális olvasata Bodor Ádám prózájára emlékezteti az olvasót.

Metaforák, alapmotívumok térnek vissza, pontosabban előzik meg a *Sinistra körzet* vagy a *Verhovina madarai* világát. A poétikai-tematikai rokonság azonosítható jellegzetessége a regénynek. Így a fantasztikus, olykor kissé groteszk világ egy igen fontos előzményként jut el – ha megkésve is – hozzánk. Ebben az összefüggésben már érdemes a keletkezéstörténeti kontextusra utalni, hiszen a textuális rokonság mellett a pályakezdés közös kulturális-antropológiai háttere is szerepet játszhat a jelentésképzésben. A *Milliomos* könyve ily módon illeszkedik a láncolatba. Persze lehetséges, hogy a művek-opusok egymásba szövődése jóval összetettebb, ennek vizsgálata azonban nem egy recenzió feladata kell, hogy legyen. Mindenesetre már a jelölt kapcsolódás is sokatmondó. Bănulescu regénye egyáltalán nem elhanyagolható olvasmány azok számára, akik érdeklődnek a jelölt kontextus iránt, de nem olvasnak románul.

Történeti-poétikai jellemvonása mellett A *Milliomos könyve* önmagában is értékes szövegélmény. A befogadás során egy elidegenedett, immár lényegtelen és jelentés nélküli élet megértésére vállalkozhatunk. Ebben segít a narrátor, aki része ugyan a metopoliszi világnak, de ismerősei önmeghatározó kísérleteiben ő is ugyanolyan tehetetlenül merül el, mint mi, olvasók. Metopolisz egy kaotikus, balkáni világ (a Lovak Szigete északi partján), egy város, ahol legendák élnek, ahol az egyén szabadsága, az empátia és a másokért vállalt felelősség kérdése gyakran felmerül. Metopolisz olyan társadalmi tér, amelynek lakói az őskori leleteket, tárgyakat, edényeket is újrahasznosítják, ahol „az időmorzsolta kövekből” készült falak omladoznak, s ahol az öregedés folyamata is egyesek számára jó üzletnek bizonyul. Metopoliszban „évvüzerkedés” folyik, felvásárolják az idősödő emberek házait, hogy később drágábban értékesíthessék őket. Cserébe eltartást ígérnek, de valójában a halálukat várják. A fiatalok elvándorolnak, velük együtt vesznek ki a fák is a vidékről. Nem csoda, hogy önmagától idegenedik el a város, lakóival és környezetével együtt, s csak „a hosszú élet bajnokai”, a nehézkes diófák maradnak (159.). A Lovak Szigete déli oldalán, a Dikomésziai Alföldön (ahová Mávrokordátosz, a tartomány leggazdagabb városa is tartozik) szintén egy olyan nemzedék tagjai élnek, akik „egész életükben semmi mást nem ismertek, mint a lehajtott fejjel való földművelést” (286.). A roncsolás poétikáját már a város neve is tükrözi: Metopolisz (és nem metropolisz). Dikomésziában, Mávrokordátoszban ugyanígy megítélhető a pusztulás, látható a szakadék, ami felé az ottani lakók elértek. Kifejező példája ennek Fülöp Lăscăreanu, a Megalázott élettör-

ténete. A kimagasló kulturális értéket és tudást őrző bizánci tudós és professzor, annak ellenére, hogy „valósággal büzik a kultúrától és a világról való tudástól” (353.), ugyanolyan ember, mint akárki más, rá is ugyanaz a sors vár, mint a többiekre, vagy talán még rosszabb. Hiszen a városban, ahol az emberek „az életüket kizárólag az érdekeiknek szentelik” (294.), nincs hely egy visszatérő emigráns számára. Akinek pedig nem sikerül kilépni a világba, azon úrrá lesz a szomorúság, ha arra gondol, hogy „nem kapta meg az élettől, amit megérdemelt volna” (354.).

Metopolisz történetei olyan meditatív tapasztalatok, amelyekben felfüggesztődik az idő és megáll mindaddig, amíg a karakterek hiteles vagy legalábbis elbeszélhető képet nem alkotnak önmagukról. A mű cselekményének logikai összefüggése az elbeszélésben keresendő. Az elbeszélés nehézségeivel, az elbeszélhetőség korlátaival történő folytonos kísérletezés igazi kihívás a szereplők számára, mert emlékezniük kell, miközben a karneváli hangulatot idéző ünnepségre készülnek, ahol majd „mindenki mulatni akar, kacagni és elfelejteni, ami volt, és ami ezután következik” (233.). Érdekes ez a szemlélet, különösen azért, mert Metopoliszban *mindig* e kettős megítélés alá kényszerülnek a dolgok. Nemcsak azzal kell foglalkozni, ami létezik; ami *nem* létezik, az legalább ennyire fontos – Metopoliszban a legtöbb esemény ebben a hangulatban és minőségben múlik el. A hiány a különféle önéletrások központi eleme; a Metopoliszban terjengő szóbeszédeknek is ez ad koherenciát.

>>>>>>>>>>>>

A regény tizenegy fejezetében Metopolisz lakosai történeteket mesélnek el önmagukról és a városról. Az elbeszélés egyrészt a narratív identitás, másrészt Metopolisz történelmi eseményeinek megértése végett fontos. Ez utóbbiakhoz tartoznak azok a „szigorúan vett tárgyak”, amelyek a város történetét, leegyszerűsítve felemelkedését és bukását vázolják. Amit kapunk, az valóban *oral history*, történelmi emlékezete azoknak az embereknek, akik képesek rekonstruálni a múltat. De a nagyobb történetek mellett ott vannak az elkalandozások és kitérők: hitekről, meggyőződésekről, célokról. „Még nem hagyhatom abba megjegyzéseimet, amelyek azokra a konfliktusokra vonatkoznak, amik a Megalázottat maguknak követelő szövetségek között dúltak, mert ettől a konfliktustól függ, Milliomos, az öregember tragikus végének megértése” (300.), mondja a Milliomosnak Maroszin Tábornok. Látható, hogy tulajdonképpen összeér a város és az egyén története; valahányszor újakezdődik az elbeszélés, az elbeszélő a „lelkét” nyitja meg. A gazdag, néha mesészerű és mitikus cselekményszövés leképezi az elbeszélt élettörténeteket, sorsokat. S annak ellenére, hogy a *Milliomos könyvében* a képzelet fontosabb, mint a valóság, a referencia, a múlt jelenbe történő folyamatos áthelyeződése is igen hangsúlyos. Egyféle apokaliptikus üzenet közvetítődik. A (nemzedék)történetek elbeszélői, így a Milliomos és Maroszin Tábornok, felismerik az idők jeleit és a város, valamint önmaguk hanyatlástörténetét. Ez a történeteket összegyűjtő vagy utólag rekonstruáló Milliomost is érinti, aki a szó köznapi értelmében ugyan nem milliomos (neve csak becenév, gúnynev), de az elbeszélt sorsok tulajdonosaként felmérhetetlen gazdagságot birtokol. Az utolsó, leghosszabb s talán leghangsúlyosabb fejezetben hangzik el a meghökkentő, minden idealizálástól megfosztott mondat, ami kioltja a kivételes sors iránti vágyakozást: „Belőled, Milliomos, ha akartad volna, jó Tábornok lehetett volna.”

A *Milliomos* könyve kontemplatív mű. Melankolikus, tagadó, amin az elbeszélte történetek olykor ironikus vagy játékos hangneme sem tud változtatni. Akik a múlt élete kiváló vagy silány pillanatait akarják megtalálni, s az irodalmi alkotásokban, ahogy Bahtyin mondja, azokat keresik, akik nem a legjobbak világából, hanem a megvalósíthatatlan igények világából származnak, elkezdhetik olvasni A *Milliomos* könyvét. De ahhoz, hogy az önmagáért való ember és a mások szemével látott ember szétesésének idejét megragadhassák, mértékletesnek kell lenniük. A regény narratív építkezése is azt javasolja, érdemesebb elidőzni egy-egy elbeszélésnél, ha azt szeretnénk, hogy az idegen történetek ismerősnek tűnjenek.

Ștefan Bănuțescu: *A Milliomos könyve*.
Bookart, 2011. Fordította Demény Péter

LÁNG ORSOLYA

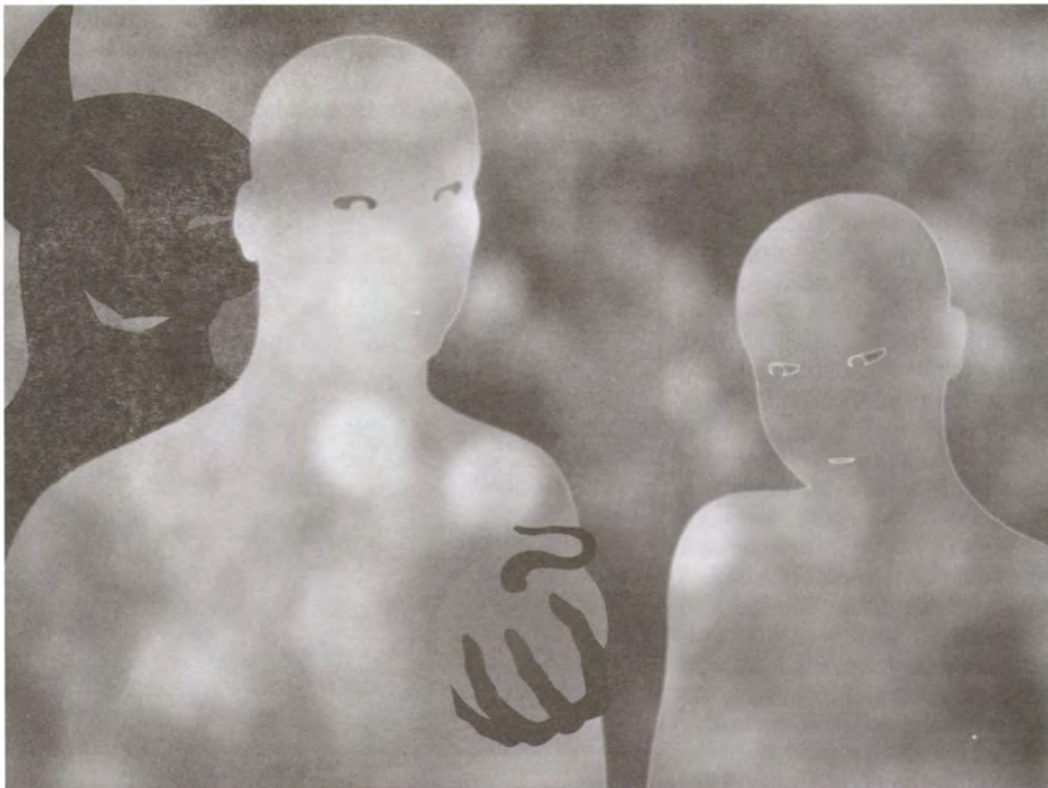
Módosult tudat helyett tudatosult mód

Jankovics Marcell: *Az ember tragédiája*

Jankovics Marcell oktatási segédanyagként (is) beharangozott filmje ellentmondásos alkotás. De mi sem természetesebb ennél egy 22 évig készült, közel háromórás mű esetében. Madách Imre műve, *Az ember tragédiája* újabb adaptációs formát öltött – ez esetben a magyar rajzfilmgyártás emblematisus alakjának jóvoltából. Az adaptáció forgatókönyve már 1983-ban teljes egészében elkészült, ám pénzügyi és kultúrpolitikai okok miatt a tényleges munkálatok csak 1988-ban kezdődtek el. Az első elkészült szín az Űr volt, amely után nagyjából évente készült el egy-egy újabb, végül a Londoni szín lett az utolsó és a látvány szintjén talán a legtöményebb. Jankovics minden filmjének központjában az emberi küzdés áll: erről szól két rövidfilmje, az 1974-ben Oscar-díjra jelölt *Sisyphus* és az 1977-ben Arany Pálmát nyert *Küzdők*, de a *János vitéz* (1973) vagy a *Fehérlófia* (1981) is, nem beszélve a *Magyar Népmesékben* (1977-től)

KINEMATOGRAF

vészeti stílusában jeleníti meg. A rendező így nyilatkozott erről a *mozinet.hu*-nak: „A stílussal mondanivalóm van. Számomra az a korszak, amit a prágai színek jelentenek, az, amikor megmerevedik a reneszánsz, a barokk pedig még nem alakul ki. A manierizmus időszaka ez, és ez a merevség, amit Rudolf császár képvisel, az egész darabot átlengi. Egyfajta bezárkózott késő-középkorias világ ez. A sokszorosítható metszet találóan fejezi ki ezt a kort, a rácsos vonalak érzékeltetik a zártságot, a börtönt, a személyiség elnyomását. A forradalomban is, bár a színek rövid időre szétverik ezt a világot, egy idő után visszaáll, mivel a forradalmi vezetők ugyanolyan despoták, merevek és elnyomók, mint a nem-forradalmi-

állandó jelleggel jelen lévő próbákról. *Ze ember tragédiája* külföldi fogadtatását nehezebb megjósolni; annak ellenére, hogy egyetemes üzenetet hordoz, magyarabb lett ez az összes magyar alapanyaghoz nyúló filmjénél, de valahogy *adysan* az. Csupa nagybetűs, idegen számára érthetetlen utalásokkal teli, nehézkes és fájdalmas. Pedig tele van humorral és a klasszikus műveltség csemegéivel.

Jankovics művelődéstörténésként és a szimbólumok ismerőjeként (lásd pl. a *Jelképtár*, a *A fa mitológiája*, 3+1 – A négy évszak szimbolikája c. képes enciklopédiákat) a *Tragédiában* expliciten vagy impliciten meglévő kulturális jelképek és történelmi motívumok tárházát is meglátta. Adaptációjának különlegessége abból fakad, hogy a színeket az adott kor mű-

ak. Nálam ideológia, mikor milyen stílust használok" (mozinet.hu). Egy másik frappáns megoldás, amikor az ábrázoló médium a kép cselekvő részévé válik: a görög vázáképeken megelevenedett Athéni színpadon betörnek a cserép átmögött, akit megütnek, és az alak ott hull ki az élők sorából, vagy a középkori kódexek szalagfeliratait szóbuborékként jelennek meg a szereplők beszéde közben, vagy rátekerednek az áldozatok nyakára.

A film látványvilágát tekintve tizenöt, egymástól független szín- és formavilágú egységgel van dolgunk. Ez az eklektika talán a 3. és a Londoni színben válik zavaróvá, amikor nem egységes a kijelölt kereteken belül sem. A barlangrajzokkal

>>>>> folytatás a 16. oldalon

>>>> folytatás a 15. oldalról

egyidejűleg megjelenik egy suta, őskort ismertető gyerekkönyv illusztrációihoz hasonló ábrázolásmód, amelyben ráadásul Ádám a Willendorfi Vénuszt faragja éppen, kattogó mozdulatokkal, mert az animációból hiányzanak az összekötő fázisok. A Londoni szín pedig, annak analógiájára, hogy a szöveg írójának korában játszódik, az adaptációban a film rendezőjének századaiig ível, amely talán minden idők legvizuálisabbika. Ebből kifolyólag az egymásra halmozott képek mennyisége a néző tűrés- és befogadóképességének határát ostromolja. Ekkor már túl vagyunk a film századik percén (összesen van százhatvan). A keret-színec giccsbehajló univerzuma, a rózsaszín ősköd, amelyben Isten hangja mennydörög, a szocreál szépségesszményt idézi, a hamisan csillogó idillt. A film szándékos utalásaival, a nézővel való összekacsintásokkal ellentétben a Paradicsom képi világa sajnos minden hátsó szándék nélkül ilyen. Egyszerűen eljárt fölötté az idő. Mint ahogyan elavulttá vált az Úr is, mint minden olyan mű, amely saját korának vagy eljövendő koroknak technikai fejlettségét naprakészen adja vissza. Az Úr-szín – a *Csillagok háborújának* vállalt paródiájaként – Ádám testét űrhajóként ábrázolja, lecsatolható végtagokkal.

A film történéseit folyamatosan illusztrálja a zene, legyen az népek zenéje vagy közhelyszámba menő klasszikus zenei részlet. A zenei aláfestést Mozarttól Muszorgszkij-ig körülbelül három tucat zeneszerző műveiből állította össze Sárosi László. Amint az egy interjúból kiderül, a *Tragédia* adaptálásának csiráját Mozart *Requiemjének* Lacrimosa-tétele ültette el a rendezőben. Ez a zenei motívum ível át az egymást olykor stílusban ütő részeket, míg végül, a sok ismétlés miatt, a film végére egészen el nem erőtlenedik. Az elnyomottak mindenkorai szenvedését kifejező *Lacrimosa* Egyiptomban csendül fel először, mialatt a piramisépítő rabszolgák maguk is kővé válnak a fáraó emlékművében. Az alkotói szabadság és a kultúra produktumaira való szintetikus rálátás megengedi az ilyen-fajta házasításokat, inkább az a zavaró, hogy a Disney-sen alkalmazott illusztratív zene túlon túl ismert dallamokat ollóz össze a hatás kedvéért, így a magávalragadó lendület helyett sokhelyütt a rajzfilm karikatúráját látjuk – nincs ellenpont, szinkópa, eltolódás, csak a ráerősítés, kihangsúlyozás.

Amikor az alkotó művében túlteng a felhalmozott ismeretekkel elegyített élettapasztalat, és a mű a gyönyörködtetés kategóriájából átbillen a magamutogatáséba, amikor cifrább topánka készül a megadott kaptafára, mint magáé a mestercipészé, akkor a mű befogadója kényelmetlen helyzetbe kerül: nem tudja, hogy megemlje-e a kalapját, vagy pedig a maga földhözragadt módján az asztalra csapjon: nekem jó volt az egyszerűbb is. Míg a *Magyar Népmesék*

mögött egy játékos, örökös átváltozásra képes rugalmas elmét sejtettünk, addig *Az ember tragédiája* egy eszméibe és intellektuális gőgjébe belesüppedt, kicsit érzelmes, azonban lényeglátó alkotó karakterét rajzolja ki. Egy kétségtelenül nagy emberét, aki tudatában van nagyságának, eképp hiteles, de nem szimpatikus. A madáchi mű egyik fő erénye (ami miatt ma is élhető és élvezhető a szöveg) az általános és örökérvényű problémák felvetése, az emberi butaság történetének szellemes és tárgyilagos felvázolása – amennyi részrehajlás van benne, az inkább a romantika szellemiségének tudható be. Madách nem ítélkezik, hanem kérdéseket vet fel, Jankovics a Londoni és a Falanszter-színben rejltó aktualizálási lehetőségeken kívül is pellengérez, Lucifer alakváltásaiban minősíti korának háborús bűnöseit és rosszemlékű vezetőit, s ezzel, ha nem is holt anyaggá, de mindenképpen rövid életűvé téve az adaptációt. Merthogy Madáchnak is bőven lett volna alkalma saját korának vitatott személyiségeit, országgyűlési képviselőit Danteként beleszőni a dráma cselekményébe, mégsem tette – ahogy a technika idővel avittá, az eszmék képviselői érdektelenné válnak. Ennek a – nevezzük így – szelíd manipulációnak nem csak esztétikai, de etikai vetülete is van, tekintve, hogy Jankovics első sorban a fiatal közönség figyelmébe ajánlja filmjét.

Az iszogató angolok között vörösen fel-

izzik Lenin, és ebből máris egyenesen következik az iparnegyedek sivár látványa. A forgatagban az ír népzeneből nem is olyan ördögös a váltás *A párttal, a néppel* c. kommunista indulóra, látvány szintjén pedig ezalatt egy kocsizó kameramozgással könnyedén rá lehet svenkelni a kocsimázó tömegről az *Agitátor a gyár kintin-jában* c. Kernstock-festményre. Az athéni és a római színt Miltiadesnak a lesújtó kard alól elguruló feje kötötte össze, a prágai szín és a párizsi szín között a piros az átkötő elem: Kepler bortócsája vértócsává válik. Az asszociációs montázs is lehet sokféle. A baj ott kezdődik, amikor az alkotó invenciói és képzettársításai leszűkítik a befogadó szabadságát, ráerőltetik magukat, s ily módon „univerzalizálják” Madách szövegét. A középkori könyvége-

tést végző alak SS-egyenruhás katonává változik, a Bizánci szín főinkvizitora egy főpap, majd pápa, aztán egy dominikánus szerzetes külsejét ölti magára, Lucifer Hitler, Lenin, Sztálin bőrébe bújik. Ahogyan a Falanszterben világosan felismerhető Kafka vagy Lukács György, nem is beszélve a Londoni színben semmibe zuhanó színes társaságról (Munch *Sikolya*, Bartók, Marilyn Monroe, Einstein, Coca-Cola Mikulás, holokauszt-áldozatok és a kihálófélben lévő jegesmedve), úgy a '40-es évekbeli náci gúnyrajzok zsidó karikatúrája is ijesztően könnyen asszociáltható Lucifer leghuzamosabb ideig hordott fizimiskájával. A rajzolt kép a szöveg fölött áll a hatáskeltésben: olyan összefüggéseket teremthet, olyan többletjelentéssel ruházhatja fel, amely akár idegen is lehet a szövegtől. Erre kellene egy ilyen nagylegzetű munkában fokozottan odafigyelni. Ezt a hatalmat természetesen a legtöbb esetben „jóra” használja Jankovics, a rajzfilm adottságaival gazdagítja és követhetőbbé teszi a *Tragédia* veretes szövegét. A játékok, képi metaforák miatt nem egy nagy mű feledhető verziója ez a film. Éva kontúrjában végigpereg az évszázadok alatt felöltött összes alakmása. Lucifer (Usztics Mátyás) piros szemei a Fa pulzáló almáinak hasonmásai. Istent nem látjuk, csak a csillagködöt, amelyen át sziporkázva szólal meg (Szilágyi Tibor hangján), az angyalok kara pedig teljességgel mellőzve van. Az Úr szinkronhangja a földi urakból is beszél, akik az utolsó jelenetben még egyszer újra felvillannak Ádám előtt, amíg a fel-szólítás – „Mondottam ember: Küzdj, és bízva bízzál!” – tart. Ilyenképpen nem egy és csakis egy irányból jön, hanem a földi hatalmak (a pátriárka, Rudolf császár, Robespierre, a Falanszter fő gerontokratája) cinikus biztatásával válik, amely a valódi vigaszt helyettesíti. A Prágai színben a Venceltéri oratorony kis figurái a cselekmény szereplőivé válnak, mint Chaplin *Cirkusz* c. filmjében. A Konstantinápolyi színben Tankréd csodálkozik a me-

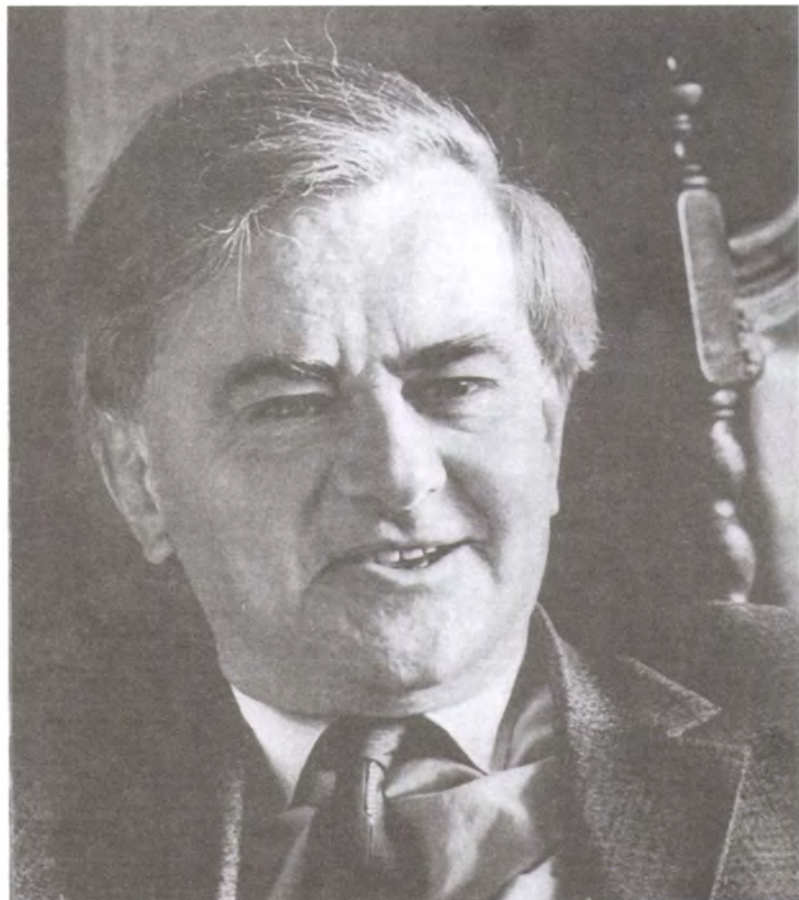
nekülő sokaság láttán, mert nem veszi észre, hogy miközben a szent kardot mutatja nekik, embereket tipor halálra a lovával, s amikor Ádám az emelkedettséget hiányolja a világból, Lucifer egy csomag giccses képeslapot mutat neki a Londoni színben. Végül a Falanszter egy Google-Earth szerű szemszögből pásztázza végig a sterillé vált emberlakta Földet.

A film valóban nagy vállalkozás – és nem annyira sikertelen, mint ahogyan ezekből a botlásokból következtetni lehet. Madách szellemes szövege életre kel, nem bensőségesen, ahogyan például Jeles András *Angyali üdvözlété*ben, hanem enciklopédikus távolságtartással, egy 21. századi freskóban. S ennek nem is lehet ugyanaz a végkicsengése, mint egy romantikus drámának: a bizalom helyett cél, küzdelem, élet marad.

MÁRCIUS		ÁPRILIS		MÁJUS		JÚNIUS	
ÉNTEK	Levente, Albin	1 HÉTFŐ	Húsvét 2. n.	1 SZERDA	Fülöp, Jakab	1 SZOMBAT	Tünde
ZOMBAT	Lujza, Magor	2 KEDD	Húsvét 3. n.	2 CSÜTÖRTÖK	Zsigmond	2 VASÁRNAP	Anita, Etele
ASÁRNAP	Kornélia	3 SZERDA	Keresztély	3 PÉNTEK	Irma, Timea	3 HÉTFŐ	Klotild
ÉNTEK	Adorján, Kázmér	4 CSÜTÖRTÖK	Ambrus, Csaba	4 SZOMBAT	Csaba, Mónika	4 KEDD	Bulcsú, Ildikó
EDD	Olivér	5 PÉNTEK	Kocsárd	5 VASÁRNAP	Irén, Kocsárd	5 SZERDA	Angéla, Kund
ZERDA	Frigyes	6 SZOMBAT	Biborka, Édua	6 HÉTFŐ	Eliz, Ivett, Tamara	6 CSÜTÖRTÖK	Norbert, Szabolcs
SÜTÖRTÖK	Tamás	7 VASÁRNAP	Ármin, Orsolya	7 KEDD	Dalma, Gizella	7 PÉNTEK	Arianna, Róbert
ÉNTEK	Apolka, Zoltán	8 HÉTFŐ	Dénes, Lidia	8 SZERDA	Gejza	8 SZOMBAT	Medárd
ZOMBAT	Fanni, Franciska	9 KEDD	Dömötör	9 CSÜTÖRTÖK	Gergely, Gerő	9 VASÁRNAP	Félix
ASÁRNAP	Ildikó, Olimpia	10 SZERDA	Ezékiel, Zsolt	10 PÉNTEK	Antónia, Jób	10 HÉTFŐ	Margit
ÉNTEK	Bors, Szilárd	11 CSÜTÖRTÖK	Gemma	11 SZOMBAT	Imola	11 KEDD	Barna, Barnabás
EDD	Gergely	12 PÉNTEK	Gyula	12 VASÁRNAP	Pongrácz	12 SZERDA	Józsa, Sebő, Villő
ZERDA	Ajtony, Krisztián	13 SZOMBAT	Ida	13 HÉTFŐ	Szervác	13 CSÜTÖRTÖK	Anetta, Antal
SÜTÖRTÖK	Matild, Pólka	14 VASÁRNAP	Tibor, Tiborc	14 KEDD	Bonifác	14 PÉNTEK	Herta, Vazul
ÉNTEK	Kristóf, Lukrécia	15 HÉTFŐ	Emese	15 SZERDA	Izsák, Zsófia	15 SZOMBAT	Jolán, Vid, Zója
ZOMBAT	Henrietta, Lujza	16 KEDD	Bánk, Győző	16 CSÜTÖRTÖK	Botond, Mózes	16 VASÁRNAP	Arany, Jusstina
ASÁRNAP	Gertrúd	17 SZERDA	Rudolf	17 PÉNTEK	Andor	17 HÉTFŐ	Laura
ÉNTEK	Ede, Sándor	18 CSÜTÖRTÖK	Andrea, Ilma	18 SZOMBAT	Erik, Erika	18 KEDD	Arnold, Márkus
EDD	József, Jozefina	19 PÉNTEK	Emma	19 VASÁRNAP	Pünkösöd 1. n.	19 SZERDA	Gyárfás
ZERDA	Klaudia, Koppány	20 SZOMBAT	Tivadar	20 HÉTFŐ	Pünkösöd 2. n.	20 CSÜTÖRTÖK	Keve, Rafael
SÜTÖRTÖK	Bence, Benedek	21 VASÁRNAP	Zsombor	21 KEDD	Pünkösöd 3. n.	21 PÉNTEK	Alajos
ÉNTEK	Lea, Beáta	22 HÉTFŐ	Csilla, Noé, Noémi	22 SZERDA	Júlia, Rita	22 SZOMBAT	Kriszta, Paulina
ZOMBAT	Botond, Emőke	23 KEDD	Béla	23 CSÜTÖRTÖK	Dezső	23 VASÁRNAP	Zolna, Zoltán
ASÁRNAP	Virágvasárnap	24 SZERDA	György, Györgyi	24 PÉNTEK	Eliza, Eszter	24 HÉTFŐ	Iván
ÉNTEK	Mária	25 CSÜTÖRTÖK	Csongor, Márk	25 SZOMBAT	Orbán	25 KEDD	Vilmos
EDD	Emánuel, Evelin	26 PÉNTEK	Ervin	26 VASÁRNAP	Evelin, Gyöngyvér	26 SZERDA	János, Pál
ZERDA	Alpár, Hajnalka	27 SZOMBAT	Tas, Zita	27 HÉTFŐ	Nándor	27 CSÜTÖRTÖK	László
SÜTÖRTÖK	Gedeon, Gida	28 VASÁRNAP	Valéria	28 KEDD	Csanád, Emil	28 PÉNTEK	Iringó, Levente
ÉNTEK	Nagypéntek	29 HÉTFŐ	Tihamér	29 SZERDA	Magdolna	29 SZOMBAT	Péter, Pál
ZOMBAT	Amadé, Zalán	30 KEDD	Mariann	30 CSÜTÖRTÖK	Janka, Johanna	30 VASÁRNAP	Bese, Tihamér
ASÁRNAP	Húsvét 1. n.			31 PÉNTEK	Marietta		

KON 2013

NOVEMBER		DECEMBER	
CSÜTÖRTÖK	Itala, Marianna	1 SZOMBAT	Elza, Natália
PÉNTEK	Ilka, Ingrid	2 VASÁRNAP	Aranka
SZOMBAT	Győző	3 HÉTFŐ	Ferenc
VASÁRNAP	Karolina, Károly	4 KEDD	Borbála, Boróka
HÉTFŐ	Imre	5 SZERDA	Vilma, Ünige
KEDD	Énók, Lénárd	6 CSÜTÖRTÖK	Miklós
SZERDA	Rezső	7 PÉNTEK	Ambrus, Ányos
CSÜTÖRTÖK	Zsombor	8 SZOMBAT	Mária, Márta
PÉNTEK	Nátánael, Tivadar	9 VASÁRNAP	Gyöngyi, Leona
SZOMBAT	Delinke, Réka	10 HÉTFŐ	Judit
VASÁRNAP	Márton	11 KEDD	Lehel
HÉTFŐ	Aba, Emilia	12 SZERDA	Gabriella
KEDD	Bulcsú, Szilvia	13 CSÜTÖRTÖK	Luca, Lúcia
SZERDA	Aliz, Klementina	14 PÉNTEK	Huba, Zdenkó
CSÜTÖRTÖK	Albert, Lipót	15 SZOMBAT	Detre, Valér
PÉNTEK	Ödön	16 VASÁRNAP	Aletta, Etelka
SZOMBAT	Hortenzia, Salomé	17 HÉTFŐ	Lázár
VASÁRNAP	Jenő	18 KEDD	Auguszt, Töhötöm
HÉTFŐ	Erzsébet	19 SZERDA	Nemere, Viola
KEDD	Edmond, Jolán	20 CSÜTÖRTÖK	Domonkos, Otília
SZERDA	Olivér	21 PÉNTEK	Tamás
CSÜTÖRTÖK	Cecília, Csilla	22 SZOMBAT	Anikó, Zénó
PÉNTEK	Kelemen	23 VASÁRNAP	Viktória
SZOMBAT	Emma, Flóra	24 HÉTFŐ	Ádám, Éva
VASÁRNAP	Kata, Katalin	25 KEDD	Karácsony 1. n.
HÉTFŐ	Virág	26 SZERDA	Karácsony 2. n.
KEDD	Elemér, Leonárd	27 CSÜTÖRTÖK	Karácsony 3. n.
SZERDA	Stefánia	28 PÉNTEK	Apor, Ráhel
CSÜTÖRTÖK	Kamilla, Taksony	29 SZOMBAT	Tamás
PÉNTEK	András	30 VASÁRNAP	Dávid, Zoárd
		31 HÉTFŐ	Szilveszter

Weöres Sándor 1913 – 1989

KÓDEX –

[...] Illyés Gyula élete utolsó évtizedeiben a nemzeti, nemzetiségi kérdés meghatározó szószólójává vált. Ez volt a magyarságot nyomasztó gondok közül a legsúlyosabb és legkeményebb, amihez szinte senki sem mert hozzányúl. Már az 1950-es és '60-as évek fordulóján egyre aggasztóbb hírek érkeztek a szomszéd országok magyarságának sorsáról. Illyés ennek az ügynek a szolgálatába állította hazai és nemzetközi tekintélyét, s szinte magányos harcának eredményeként elérte, hogy a kérdés az 1970-es évek második felében a magyar köztudat előterébe került.

E küzdelmének első fontos állomása volt a párizsi *L'Express*-nek 1963-ban adott nyilatkozata, melyben arra hívta fel a figyelmet, hogy „a türelmetlenség, a sovinizmus, a faji gyűlölet, az elkülönülés, a nyelvi viták” ma is folytatják „a világ felkavarását. (...) Romániában van egy provincia, Erdély, amely évszázadokon át a magyar civilizáció és irodalom valódi szülőföldje volt. Ebben a provinciában nemrég zárták be az egyetlen magyar egyetemet, ami egy több mint kétfélmillió lélekből álló kisebbségnek volt szánva.” A Romániából érkező hírek hatására Illyés 1966-ban a New-York-i PEN-tanácskozáson kénytelen volt visszautasítani a román íróküldöttség két tagjának meghívását, mert amíg „Erdélyben a magyar kisebbséggel embertelenül bánnak, magyar író román ünnepségre nem teheti be a lábát.” (S. K. 3. 301.) [...]

[...] Illyés azért követett el mindent a menteni a menthetőt lehetőségének megtartása érdekében, hogy maradjon esély a magyarság túlélésének biztosítására. Mert azzal is szembesülnie kellett, hogy a nemzethalál nem megnyílt sírt, hanem „beszesszeltek jókedvét” jelenti, s „a vidám láрма csak emelkedik.” Ezt a züllést és züllesztést kell megállítani, amiben sajnos akaratlanul is részt vállaltak azok az urbánusok, akik a múltban és a közelmúltban a népiek „gondjait és gondolatait a magyarságot különösen fenyegető népbajokról – a megoldást kívánó demográfiai és nemzetnemzetiségi helyzetről – eleve füttyszóval, majd gúnnnyal és gánccsal kísérték. Akik nehezen váltják át ajkuk állását akkor is, amikor ezeket a gondolatokat már a nemzeti tudat is magáévá teszi. Türellemmel kell tudatos honpolgárrá nevelni őket. Erre van remény.” (S. K. 3. 301. és 304.)

E záró gondolatot összhangban Illyés felvetette a nemzeti gondolat megújításának szükségességét is: „Az emberiség nagy eszményeinek megvalósítása nemzeti keretekben folyik. (...) Sajnos, igen sok nemzet keretében áldatlan nemzeti elfogultság tombol a vallási, a faji, az anyanyelvi türelmetlenség középkori tüneteivel. S a veszedelem, megfigyelésem szerint, nem csitul, hanem éppenséggel növekszik, s föl-föllobban még közelünkben is. A világban viharok dúlnak, mi – oly ritkán történelmünk folyamán – szélárnyékban vagyunk, használjuk ki a múlt rossz emlékeinek fölszámolására, a teljes összeforradásra. Az újkori nemzet ismérvei közt első helyen áll: tartós lelki közösség. Ennek kimunkálását, illetve megerősítését a szellemi élettől várja – várhatja el – az ország.” (S. K. 3. 304-305.) E sajnos még mindig időszzerű gondolatok felvetik napjaink véleményformáló értelmiségének a felelősségét is. [...]

SALAMON KONRÁD: *Illyés Gyula és a közügyek*. Magyar Napló, XXIV. évfolyam, 2012, november.

— INDEX

Tollvonások – a legidősebb tanítvány hitelével

Az élet által felkínált szép és nagy feladatok egyike a tanítvánnyá válás. Szép, mert – ideális esetben – valósággal szárnyakat ad a tanulni vágyónak, inspirál, motivál, munkára sarkall, és szinte észrevétlenül alakít. Ugyanakkor nagy feladat – és itt leginkább a FELADAT-jelleget kell kiemelni –, hiszen a tanítványság hosszú távú megbízatás kezdete: életre szólóan kötelez.

Ilyenszerű gondolatokkal vettem kézbe a *Kodály Zoltán és tanítványai* című,¹ Berlász Melinda szerkesztésében 2007-ben megjelent, közel hetedfélszáz oldalas, pazar kivitelezésű könyvet, melyet – egy Kodályról tartott, emlékeztető előadást követően – dr. Ittész Mihály ajánlott figyelembe, és amelynek egyik tanulmánya nem kevesebb, mint 44 Kodály-tanítványt sorol fel, rövid életrajz kíséretében. A Szalay Olga által jegyzett tanulmány² terjedelmes névjegyzéke már első ránézésre is frappáns, noha – mint utóbb nyilvánvalóvá válik – e tekintélyes szám elsődleges oka a Kodály-tanítványság tágabb értelmezésében keresendő. „Ugy tűnik fel – állapítja meg könyvrecenziójában Ittész tanár úr – az látszott célszerű megoldásnak, hogy a Kodály vezetésével végzett tanulmányok tartamát elég rövid időhatárral szabta meg a szerző: a teljes zeneszerzőkurzust teljesítő személyektől az egyetemi szemináriumot egy-két szemeszterben látogató hajdani fiatalokig mindenki, összesen 44 fő, köztük nem egy nemzetközileg is becsült szakember, belefért a személyes életpálya-ismertetőket is tartalmazó jegyzékbe.”³

Itt vetem közbe, hogy erdélyi zeneszként ma is pontosan emlékszem arra a féltve őrzött gondolatra, melyet egykori tanárainak bíztak rám, mintegy útravalóul, miszerint Erdélyből hárman is jelentkeztek Kodálynál, akik megbízatást teljesítő tanítványokként visszatértek szülőföldjükre, hogy későbbi pályafutásuk során a zene más és más területén, de az elhivatottság legmagasabb fokán adják tovább a kodályi tanítást. E három tanítvány: a népzene kutató Jagamas János, a karvezető Nagy István és a zeneszerző Jodál Gábor. Sajnos, számomra megfoghatatlan módon, közülük csupán csak egynek a neve tűnik föl Szalay Olga impozáns névsorában: Nagy István és Jodál Gábor nem szerepel a tanítványok között.

Szomorú, de mára már a Jagamas János-, Nagy István- és Jodál Gábor-tanítványok nemzedéke is erősen megfogyatkozott, és ez óhatatlanul is szerepet játszik az új generáció Kodály-képének megváltozásában, elhalványulásában. A többszörösen közvetett, sokszor legendákkal átszí-

nezett, ellenőrizhetetlen impresszióval szemben felértékelődik a tanítványi tollrajz hitelessége, főként akkor, ha annak kimetszője az első köztul való. Anélkül, hogy elvitátnánk a magántanítvány Molnár Antal (1890–1983) születéséből adódó két-évnnyi főrját, a zeneszerzői életmű jelentőségénél fogva, kétségkívül a 120 évvel ezelőtt született Lajtha László (1892–1963) tekinthető a rangidős – nemzetközi vonatkozásban inkább, itthon kevésbé ismert és elismert – Kodály-tanítványnak, közeli munkatársnak.

A tíz évvel fiatalabb Lajtha az 1909/10-es tanévben volt Kodály zeneszerzés szakos hallgatója. Egy 1948-ban, Londonban elhangzott előadásán magyar nyelvű gépelt fogalmazványában így vall egykori mesteréről: „Kodály mellett, hogy magyar, semmivel sem kevésbé európai. Ha csak *Psalmus Hungaricus*-át említem, akkor egy olyan újabb kori magyar zeneművet idézek, amelyet Európa legtöbb művelt országának nyelvén elénekelték már, s mindenütt nagy sikert aratott. E mester példaképe lehet annak a sajátosan nemzeti zeneszerzőnek, aki annak ellenére, hogy saját nyelvén első sorban saját hazájának szól, mégis elnyerte az egész nemzetközi zenevilág elismerését.”⁴

A megidézett gondolat félreérthetetlen igazsága és az ötvenes évek végének erdélyi, kolozsvári valósága közt feszülő, húsbavágóan tragikus ellentmondás körülményeire ma már aligha világíthatnánk rá Erdély egykori Kodály-tanítványai. Azonban annál inkább fel kell válnunk – akár az ütköztetés árán is – további tollrajz-hitelességű források felkutatását és megismertetését, nemcsak az összehasonlító zene-történet-írás, ikonográfia, hanem egy magasabbrendű cél: az autentikus megismerés – és megtisztulás érdekében.

LÁSZLÓFFY ZSOLT

Jegyzetek

¹Berlász Melinda (szerk.): *Kodály Zoltán és tanítványai. A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében*. Rózsavölgyi és Társa, Budapest, 2007.

²Szalay Olga: *A Kodály-tanítványok népzene tudományi bibliográfiája (1913–2005)*. In: Berlász: i. m. 333–478.

³Ittész Mihály: *Kodály Zoltán és tanítványai*. Könyv egy korszakos jelentőségű 20. századi zenei-szellemi műhely kisugárzásáról. In: *Muzsika*, 2008 július

⁴Lajtha László: *A népzene alkotói megközelítésének különbözőségei Bartóknál, Kodálynál és saját zenémben*. In: Berlász Melinda (szerk.): *Lajtha László összegyűjtött írásai, I.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992, 133.

Januári évfordulók

- 1 – 85 éve született Könczei Ádám néprajzkutató
190 éve született Petőfi Sándor
70 éve halt meg Rejtő Jenő író
- 2 – 80 éve született Ion Băieșu román író
- 3 – 90 éve született Bárdos B. Artur költő
90 éve halt meg Jaroslav Hašek cseh író
- 4 – 220 éve halt meg Bengt Lidner svéd költő
70 éve született Mandics György erdélyi író
50 éve halt meg Rab Gusztáv író
- 5 – 135 éve született Emil Grileanu román író
120 éve született Putinas litván költő
- 6 – 220 éve halt meg Carlo Goldoni olasz drámaíró
85 éve született Halász Anna erdélyi publicista
135 éve született Carl Sandburg amerikai költő
- 7 – 90 éve halt meg Jiri Hausman cseh író
80 éve halt meg Négyesy László irodalomtörténész
140 éve született Charles Péguy francia író
- 8 – 135 éve halt meg Nyikolaj Alekszejevics Nyekraszov orosz író
- 9 – 180 éve született Abonyi Lajos író
200 éve született Kuthy Lajos író
90 éve halt meg Katherine Mansfield angol írónő
35 éve halt meg Szemplér Ferenc erdélyi költő
- 10 – 810 éve született Abu Sâma arab történetíró
135 éve halt meg Fogarasi János nyelvész
40 éve halt meg Földes László erdélyi kritikus
140 éve született Haralamb Lecca román író
520 éve született Oláh Miklós humanista
130 éve született Alekszej Nyikolajevics Tolsztoj

- 11 – 110 éve született Dékány András író
85 éve halt meg Thomas Hardy angol író
- 12 – 135 éve született Molnár Ferenc drámaíró
385 éve született Charles Perrault francia író
- 13 – 150 éve született Aleko Konsztantinov bolgár író
- 14 – 200 éve született Boleslav Jablonsky cseh író
- 15 – 200 éve halt meg Anton Bernolák szlovák nyelvész
70 éve halt meg Eric Knight amerikai író
- 16 – 90 éve született Dános Miklós író
- 17 – 190 éve halt meg Zacharias Werner német író
- 18 – 50 éve halt meg Tomcsa Sándor erdélyi író
- 19 – 135 éve halt meg Szigligeti Ede drámaíró
- 20 – 60 éve halt meg Gábor Andor író, műfordító
120 éve született Gyergyai Albert irodalomtörténész
- 21 – 20 éve halt meg Abe Kobo japán író
70 éve halt meg Bálint György kritikus
190 éve született Madách Imre író
240 éve halt meg Alexis Piron francia költő
- 22 – 90 éve halt meg Max Nordau német író
- 23 – 260 éve halt meg George Berkeley angol filozófus
35 éve halt meg Derzsi Sándor erdélyi költő
230 éve született Stendhal francia író
- 24 – 250 éve született Édes Gergely író
- 25 – 130 éve született Waclaw Grubinski lengyel író
- 26 – 235 éve született Ugo Foscolo olasz költő
- 27 – 90 éve született George Margarit román költő
- 28 – 85 éve halt meg Vicente Blasco-Ibanez spanyol író
160 éve született José Marti kubai költő
- 29 – 50 éve halt meg Robert Lee Frost amerikai költő
- 30 – 35 éve halt meg Nagy László
- 31 – 80 éve halt meg John Galsworthy angol író
90 éve született Norman Mailer amerikai író

Kábítószer

A szavak a legerősebb kábítószer...

Kipling fenti gondolatának folytatását rejtik a fősorok.

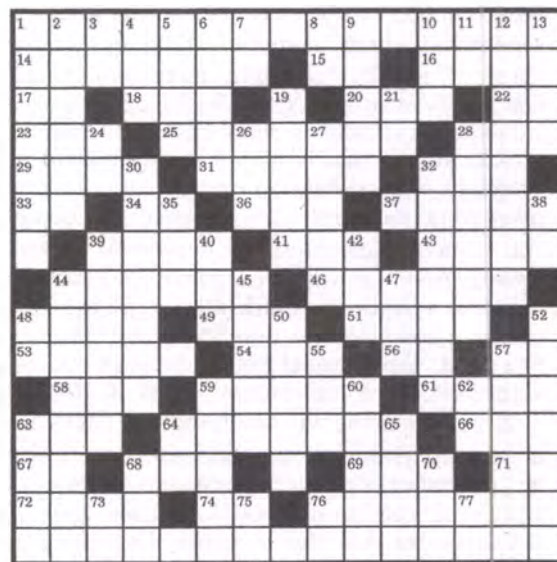
VÍZSZINTES

1. A folytatás első része. 14. Szereplő Verdi Aida című operájában. 15. Tűzifa mértéke. 16. Szeméttároló. 17. Az argon vegyjele. 18. Gyötrelm, szenvedés. 20. ... Appia; római út. 22. Az erbium vegyjele. 23. Jármű hátsó része. 25. Tanita ...; brit énekesnő. 28. Egri sportklub volt. 29. Hivatkozik. 31. Fosztóképző. 32. Becézett Elemér. 33. Nehézkesen ír. 34. Motívum. 36. Ústi ... Labem; cseh város. 37. Vélő, gondoló (népies). 39. Hőn áhítozik. 41. Hálósövény állat. 43. Falatozás. 44. Ivartalan úton, egyetlen egyedből szaporít. 46. Bizonytalan egyveleg. 48. Ábra, grafika. 49. Rövidítés cégtáblán. 51. Jól vág a kés. 53. Szerződést elfogad. 54. Időegység. 56. Páros nyíl! 57. A vas vegyjele. 58. Község Heves megyében. 59. Balatoni település. 61. Igavonó állat. 63. Félteve őrző. 64. Porciókra osztott. 66. Világos angol sör. 64. A lantán vegyjele. 68. Yoko ...; John Lennon özvegye. 69. Nyílás (népies). 71. Földet forgat. 72. Mikszáth neje. 74.

Ebben a 24 órában. 76. A földszintről az emeletre. 78. A folytatás második, befejező része.

FÜGGŐLEGES

1. Tenger Ausztrália partjainál. 2. Felületet savval kezelő. 3. Korróvidítés. 4. Az egyik órahang. 5. Amely dolgoz. 6. Csillagászati tetőpont. 7. Estefele! 8. Tág. 9. Éldégél. 10. Csernátóni várrom. 11. Susogni kezd! 12. Díszítés. 13. A ... de l'Esten; Ady Endre verse. 19. Karimás fejfedő. 21. Idézett mű, röviden. 24. A rádium vegyjele. 26. Hím disznó. 27. Lengyel város. 28. Minden pénznek kocsmára költése. 30. Oson, surran. 32. Titkon magához vevő. 35. Mázol. 38. Csont, latinul. 39. Úgyben intézkedő. 40. Pont, angolul. 42. Mely személy tulajdona? 44. A finnek nemzeti epicsa. 45. Erzsébetet is, Zsófiát is becézik így. 47. Sylvester Stallone beceneve. 48. Helyrag. 50. Francia fizikus és csillagász (Dominique François). 52. Bér, fizetség. 55. Lódujl! 57. Últéből emelkedik. 59. Csattanós történet. 60. Érint. 62. Kicsinyítő képző. 63. Olajzöld. 64. Antonov jelle. 65. Újzást. 68. Tűzföldi indián. 70. Egyhangú kifli! 73. Bodri lakja. 75. Afrika csücske! 76. Francia és luxemburgi autójelzés. 77. Bent leás!

A Helikon 23. számában megjelent Munka című rejtély megfejtése: A munka gyökerei keserűek, viszont a gyümölcse édes.

B.R.

Az oldalt gondozta NAGY MÁRIA

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége

Nemzeti
Kulturális
Alap

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și Consiliului local Cluj-Napoca.

Kiadványunkat Kolozsvár Polgármesteri Hivatala és Városi Tanácsa is támogatja.

Redacția Helikon susține și promovează municipiul la titlul de Capitală culturală europeană. Szerkesztőségünk támogatja a Városi Tanácsot az Európai Kulturális Főváros cím elnyerésében.

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN

Főszerkesztő-helyettes: KARÁCSONYI ZSOLT

Feladat-titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs:

KIRÁLY LÁSZLÓ

SZŐCS ISTVÁN

Szerkesztőség:

DEMETER ZSUZSA: kritika

MÓZES ATTILA: próza

PAPP ATTILA ZSOLT: társzművészetek

RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számitógépes fordítás: NAGY MÁRIA, nyomatja a Miskolczi Kis Miklós református sajtóközpont

A szerkesztőség címe: 400217 Cluj-Napoca, str. Câmpeni 13. Postafiók 245, telefon: (004) 0264 431690, telefon/fax: (004) 0264 431 577, villámposzt: kviri.helikon@gmail.com

A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg — kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288 Honlap: www.helikon.ro